

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURUL KARARLARININ HUKUKİ DEĞERİ

Dr. Cem SAR

GİRİŞ :

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 7 nci maddesi gereğince, Teşkilâtın «başlıca uzuv» ları arasında yer alan Genel Kurul, tüm üye devletlerin eşit birer oy hakkı ile katıldıkları ve Andlaşma çerçevesine giren «her türlü mesele veya işlerin» görüşüldüğü bir organdır. (1) Genel Kurulda belirli usuller uyarınca yürütülen görüşmeler ve oylamalar sonucunda doğrudan doğruya Teşkilâtın kişiliğine bağlanan kararlar alınmaktadır. Bu kararlar kapsadıkları konular ve yönelttikleri makamlar bakımından çeşitlidir.

Genel Kurul, 21 Eylül - 22 Aralık 1965 tarihleri arasında yapılan 20 nci dönem toplantısında değişik konularda 124 karar almıştır. (2) Örneğin, Kurul ele aldığımız dönemde 21 Eylül 1965 tarih ve 2003 (XX) sayılı karar ile Gambia Devletini Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul etmiş; 13 Aralık 1965 tarih ve 2051 (XX) sayılı karar ile Lord Crook ve T.P. Plimpton adındaki kişileri Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesi üyeliğine atamış; 11 Ekim 1965 tarih ve 2011 (XX) sayılı karar ile, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ve Afrika Birliği Teşkilâtı arasında işbirliğini kurması ve geliştirmesi için Genel Sekreterden isteklerde bulunmuş; 3 Aralık 1965 tarih ve 2032 (XX) sayılı karar ile bütün nükleer ve termonükleer deneymelerin durdurulması için Devletlere çağrıda bulunmuş; aynı gün 2033 (XX) sayılı karar ile de Afrika'nın nükleer arınması ve 21 Aralık 1965 tarihinde ise 2131 (XX) sayılı kararla da, Devlet-

(1) Genel olarak Genel Kurul hakkında bkz : Sydney D. Bailey, *The General Assembly of the United Nations*, Rev., ed., N. Y., 1964; F. A. Vallat, «The Competence of the United Nations General Assembly» *Recueil des Cours*, 1959, II, s. 207 - 286; P. F. Brugière, *Les Pouvoirs de l'Assemblée des Nations Unies en matière politique et de sécurité*, Pédone, Paris, 1955.

(2) Bkz : *Resolutions adopted by the General Assembly during its Twentieth Session*, General Assembly, Official Records : Twentieth Session, Supplement, No. 14, (A/6014).

lerin Bağımsızlık ve Egemenliklerinin Korunmasına ve İçişlerine Müdahalenin Kabul Olunmazlığı hakkında iki Bildiriyi kabul etmiş; 15 Aralık 1965 tarih ve 2054 (XX) sayılı karar ile Güney Afrika Birliği Hükümetini ırk - ayırımı politikası yüzünden takbih ederek bütün Devletlerden, adı geçen hükümete silâh ve her türlü askerî malzeme gönderilmesini durdurmalarını talep etmiş; 13 Aralık 1965 tarih ve 2049 (XX) sayılı karar ile Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ve İhtisas Müesseselerinin maliyesini incelemek üzere özel bir uzmanlar komitesi kurmuş; 21 Aralık 1965 de 2124 (XX) sayılı karar ile 1965 malî yılına ait bütçeyi tasvib ve aynı gün 2118 (XX) sayılı kararla da 1965, 1966 ve 1967 yıllarının bütçeleri için üye devletlerin katkı paylarını tesbit etmiştir.

Gene 20 nci dönem kararları incelenecek olunursa, bunların değişik makamlara yöneltilmiş oldukları görülür. Nitekim, söz konusu kararlar aşağıdaki makamlara yöneltilmiştir: Genel Sekretere; (3) bütün Devletlere; (4) Sömürge Ülke ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine İlişkin 14 Aralık 1960 tarih ve 1514 (XV) sayılı kararın uygulanmasını denetleyen Özel Komiteye; (5) İhtisas Müesseselerine; (6) bütün milletlerarası teşkilâtlara; (7) bütün ülkelere; (8) Avrupa Devletleri hükümetlerine; (9) Ekonomik ve Sos-

-
- (3) Genel Kurul 10 Ekim 1965 tarih ve 2011 (XX) sayılı karar ile *Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinden*, Genel Kurulun toplantılarına katılması için Afrika Birliği Teşkilâtı İdarî Genel Sekreterinin davet etmesini ve iki Teşkilât arasında işbirliğini geliştirecek tedbirleri araştırmasını istemiştir.
- (4) Genel Kurul 18 Aralık 1965 tarih ve 2079 (XX) sayılı kararında, Tibet'de İnsan Haklarına ve Temel Özgürlüklere aykırı hareketlere son verilmesi için *bütün Devletlere* çağrıda bulunmuştur.
- (5) Genel Kurul 20 Aralık 1965 tarih ve 2105 (XX) sayılı karar ile *Özel Komiteden*, Sömürge Ülke ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine İlişkin 14 Aralık 1960 tarih ve 1514 (XV) sayılı kararın henüz bağımsızlıklarını kazanmamış olan ülkelere uygulanmasını sağlamak üzere gerekli bütün tedbirleri araştırmasını istemiştir.
- (6) Genel Kurul 15 Aralık 1965 tarih ve 2054 (XX) sayılı kararında *İhtisas Müesseselerinden*, ırk - ayırımı politikasını güden Güney Afrika Birliği'ne her türlü ekonomik ve teknik yardımı durdurmalarını istemiştir.
- (7) Genel Kurul 20 Aralık 1965 tarih ve 2105 (XX) sayılı kararı ile *bütün milletlerarası teşkilâtlardan*, sömürgeci ve ırk - ayırımına dayanan politikalarına devam ettikleri sürece, Güney Afrika Birliği ile Portekiz hükümetlerine her türlü yardımı kesmelerini istemiştir.
- (8) Genel Kurul 3 Aralık 1965 tarih ve 2032 (XX) sayılı kararında *bütün ülkelere*, Su altında, Uzayda ve Atmosferdeki Nükleer Denemeleri Yasaklayan Andlaşmaya saygı göstermelerini istemiştir.
- (9) Genel Kurul 21 Aralık 1965 tarih ve 2129 (XX) sayılı kararında *Avrupa Devletleri Hükümetlerinden*, Avrupa'daki siyasal yumuşamayı engelleyen sorunların etkili bir şekilde incelenmelerini sağlayacak karşılıklı güven ortamını yaratmaları için ilişkilerini sıklaştırmalarını istemiştir.

yal Meclise; (10) İngiltereye; (11) Güvenlik Meclisine; (12) Genel Kurul Başkanına. (13)

Böylesine farklı olan Genel Kurul kararları, hukuk yönünden ortak bir unsura sahiptirler. Gerçekten, Genel Kurulun aldığı bütün kararlar birer «hukukî tasarruf» (*acte juridique*) niteliğindedir. Başka deyimle, bütün hukukî tasarruflar gibi adı geçen kararlar da, bir hukukî durumu yaratabilir, değiştirebilir, ya da bir hukukî durumun yaratılmasında bir bağ veya aşama görevini yerine getirebilirler. (14) Bu yüzden Genel Kurul kararlarının belirli bir hukuk düzeni içinde etki ve sonuç yaratmaları, niteliklerinin doğal bir gereğidir.

Bununla birlikte, sözü edilen hukukî etki ve sonuçların kapsamı üzerinde farklı değer yargıları ileri sürülmektedir. Genel Kurul kararlarının hukukî etkisi ve ağırlığı, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında açıkca ve dolaysız olarak belirtilmemiş olduğundan gerek uygulamada, gerekse doktrinde bu konuda tutarlı bir davranışı tesbit etmek güçtür. Kanımızca bu tutarsızlığın başlıca nedeni, konumuzla ilgili birtakım kavramların birbirleriyle karıştırılmasıdır. Dolayısıyla, Genel Kurul kararlarının hukukî değerini incelemeyen önce, iki ön-sorunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Bunlardan birincisi Genel Kurulun aldığı kararları belirtmek için kullanılan terimlerde görülen tutarsızlıktır. Genellikle, Kuru-

-
- (10) Genel Kurul 16 Aralık 1965 tarih ve 2062 (XX) sayılı kararı ile *Ekonomik ve Sosyal Meclisten*, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komiserliğinin kurulmasına ilişkin teklifi İnsan Hakları Komisyonuna incelenmek üzere yollamasını istemiştir.
- (11) Genel Kurul 12 Ekim 1965 tarih ve 2012 (XX) sayılı kararında *İngiltere'den*, Rodezya'da tek taraflı bir bağımsızlık ilânını önlemesini ve buna rağmen böyle bir eylemin gerçekleşmesi halinde, yetkilerin Rodezya halkının çoğunluğunu temsil edecek olan bir hükümete devredilmesi ve ayaklanmanın bastırılması için gerekli tedbirleri almasını istemiştir.
- (12) Genel Kurul Kıbrıs sorununa ilişkin olarak verdiği 18 Aralık 1965 tarih ve 2077 (XX) sayılı kararda *Güvenlik Meclisinden*, 4 Mart 1964 tarihli karara uygun olarak Teşkilâtın arabuluculuk görevini devam ettirmesini istemiştir.
- (13) Genel Kurul 13 Aralık 1965 tarih ve 2049 (XX) sayılı kararında *Genel Kurul Başkanından*, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile İhtisas Müesseselerinin malî sorunlarını inceleyecek olan Uzmanlar Özel Komitesine katılacak üye devletleri tesbit etmesini istemiştir.
- (14) Michel Virally, «Droit International et Décolonisation devant les Nations Unies» *Annuaire Français de Droit International*, 1963, s. 524; R. L. Bind-schedler, «La Délimitation des Compétences des Nations Unies» *Recueil des Cours*, 1963, I, s. 446.

lun aldığı kararlara değinildiğinde bunlardan «karar», «bağlayıcı karar», «tavsiye», «tavsiye kararı» diye söz edilmektedir. Görüldüğü gibi terim karışıklığının nedeni, kararların bağlayıcı, ya da bağlayıcı olmama niteliklerini göstermek çabasıdır. Öte yandan, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının Genel Kurulun görev ve yetkilerine ilişkin maddeleri de yardımcı olmaktan uzaktır. Genel Kurulun oylama usullerini düzenleyen 18 inci maddede «karar» terimi yer almaktadır. Oysa Kurulun görev ve yetkileriyle ilgili diğer maddelerin kiminde «tavsiye» (10-14 üncü maddeler) kiminde ise «karar» (madde 4/2) terimleri kullanılmıştır. Genel Kurulun Dördüncü Dönem toplantısında bazı temsilciler terim sorununu değinerek, Genel Sekreterden bu konuda açıklayıcı bilgi vermesini istemişlerdi. Genel Sekreter Beşinci Dönem toplantısı için hazırladığı 11 Eylül 1950 tarihli Raporda konuyu şöyle incelemiştir :

«Genel Kurula ilişkin olarak, 18 inci maddede kullanıldığı anlamda, 'kararlar' deyimini, Genel Kurulun Birleşmiş Milletler Andlaşması altında görevlerini yerine getirirken oylama sonucunda yaptığı her türlü işlemi öngörmektedir. Genel Kurul, görevlerini yerine getirirken 10, 11, 13, 14 ve diğer maddeler uyarınca 'tavsiye'lerde bulunabileceği gibi, 4 üncü madde uyarınca bir Devleti Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul ederken, 6 ncı madde gereğince bir üye devleti Teşkilâtтан çıkarırken, Meclislerin raporları ile ilgili işlem yaptığı vakit, ya da 17 ncı madde uyarınca Teşkilât bütçesini tasvib ederken 'kararlar'da alabilir.» (15)

Genel Kurul kararlarının kimi durumlarda bağlayıcı, kimi durumlarda ise bağlayıcı güçten yoksun olabileceklerini göz önünde tutarak çalışmamızda Genel Kurul kararlarından -bunlara bağlayıcılık konusunda herhangi bir değer yargısından arınmış olarak değineceğimiz vakit- «karar», bağlayıcı olanlardan «bağlayıcı karar», bağlayıcı gücü olmayanlardan ise «tavsiye» diye söz edeceğiz. (16)

(15) Genel Sekreterin 11 Eylül 1950 tarih ve A/1356 sayılı Raporu için bkz : United Nations, *Repertory of Practice of United Nations Organs*, c. 1, New York, 1955, s. 569.

(16) Fransızca ve İngilizcede, "karar" karşılığı olan *décision*, ya da *decision* ve tavsiye karşılığı olarak da *recommandation*, ya da *recommendation* sözcüklerinden başka, genel anlamda karar ve tavsiye kavramlarını kapsayan *résolution*, ya da *resolution* sözcükleri de vardır. Örneğin, Fransız dilinin bu yeteneğinden yararlanan Chaumont, terim karışıklığını önlemek için, Genel Kurulun bağlayıcı kararlarına *décision*, bağlayıcı olmayanlara *recommandation*, her ikisini de belirten kelime olarak da *résolution* teriminin kul-

Açıklığa kavuşturulması gereken ikinci ön-sorun ise, Genel Kurul kararlarının bir yandan bağlayıcı, buyurucu güçleri, başka deyimle doğurdukları yükümler, öte yandan hukuk düzeninde yaratabilecekleri etkilerin ayırımına ilişkindir. Gerçekten, Kurul kararlarının hukukî niteliklerine ilişkin tartışmalarda, «yüküm» ile «etki» kavramlarının karıştırılması yüzünden yanlış sonuçlara varılmaktadır. Örneğin Genel Kurul kararlarının Milletlerarası Hukuk düzeninde herhangi bir etki yaratamayacaklarını savunan görüş, bunun nedenini kararların bağlayıcı güçten yoksun olmalarına, yani yöneltildikleri makamlar bakımından yüküm doğurmalarına bağlamaktadır. Başka deyimle, bir kararın hukukî etki yaratabilmesi, aynı zamanda bir yüküm doğurmasına bağlıdır. Oysa etki de, yüküm de aslında bir hukukî tasarruf niteliğinde olan Kurul kararının iki ayrı sonucudur. Karar yüküm doğurmadan da hukuk düzeninde belirli bir etki yaratabilir. Dolayısıyla, Kurul kararlarının birtakım etkiler yaratması, bunların bağlayıcı gücüne bağlı değildir. (17) Nitekim yargıç Lauterpacht bu ayrımı Milletlerarası Adalet Divanının «Güney Batı Afrika Ülkesine Ait Rapor ve Dilekçelere İlişkin Sorunlarda Oylama Usulü» hakkındaki 7 Haziran 1955 tarihli istişari mütalâasına eklediği şahsî mütalâasında aşağıdaki şekilde belirtmektedir :

lanılmasını ileri sürmektedir. Bkz : Charles Chaumont, *l'O. N. U., P. U. F.*, Paris, s. 50; *Les Organisations Internationales*, II, 1962-1963, *Cours de Droit*, Paris, s. 127. Ayrıca, Yargıç Lauterpacht, *Resolution* teriminin Birleşmiş Milletler uygulamasına göre, gerek bağlayıcı kararları, gerekse tavsiyeleri kapsadığını, Milletlerarası Adalet Divanının «Güney Batı Afrika ülkesine ilişkin rapor ve dilekçelere ait sorunlarda oylama usulü» hakkındaki 7 Haziran 1955 tarihli istişari mütalâasında yer alan şahsî mütalâasında şu şekilde belirtmiştir : «... Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 18 inci maddesinde olduğu gibi, geniş yani teknik olmayan anlamda kullanılan kararlar. Burada kastedilen genel olarak *Resolution*'lardır Genel nitelikte olan bu kelime, Yasada yer almamakla birlikte, Birleşmiş Milletler uygulamasında yerleşmiş bir terimdir. *Resolution* terimi iki ayrı anlam taşımaktadır : Bazen, Birleşmiş Milletler üyeleri veya organları, ya da her ikisine veya bir bütün olarak Birleşmiş Milletler Teşkilâtına ilişkin olarak kesin bir hukukî etkisi bulunan kararları kapsamaktadır. Ancak, normal olarak hukukî etkileri tamamen eksik olmamakla birlikte, sınırlı olan ve tek başlarına mütalâa edildiklerinde bu etkinin daha ziyade moral bir yüküm olarak belirlediği, tavsiyeler kastedilmektedir. Bkz : *Sud-Ouest africain-Procédure de vote, Avis consultatif du 7 juin 1955 : C. I. J. Recueil 1955*, s. 115-116.

- (17) Kurul kararlarını inceleyen İngiliz hukukçusu Johnson aynı ayrımı yapmakta, ancak, bu ayrımın dayandığını farklı bir görüşe bağlamaktadır. Yazara göre, yüküm "olması gereken", etki ise "olan" ile ilgilenir. Bkz : D. H. N. Johnson, «The effect of Resolutions of the General Assembly of the United Nations» *The British Yearbook of International Law*, 1955-56, s. 112.

«Vesayet konusunda ya da başka alanlarda Birleşmiş Milletler üyelerine yöneltilen Genel Kurul tavsiyelerinin, üyeler için hukuk bakımından zorunlu olmadıklarını, yani tavsiyeleri uygulamak konusunda bir yüküm bulunmadığını ileri sürmek bir şey, bu tavsiyelerin hiçbir hukukî güce sahip olmadıklarını ve bu yüzden hiçbir şekilde hukukî bir denetim sisteminin unsuru olamayacaklarını belirten görüşü benimsemek başka şeydir.» (18)

Çalışmamızda, Genel Kurul kararlarının bağlayıcı gücü ile Milletlerarası Hukuk düzeninde yarattığı etkileri incelerken bu ayırımı göz önünde tutacağız. Bununla birlikte, üzerinde duracağımız konu, Kurul kararlarının hukukî etkisi olacaktır. Genel Kurul kararlarından söz edildiğinde, gerek doktrinde, gerekse uygulamada sık sık adı geçen ve hukukî açıdan değerlendirilmesine imkân bulunmayan «manevî» ve «siyasal» etki kavramları çalışmamızın dışında kalacaktır. (19)

Kimi Genel Kurul kararları, Teşkilât - içine yönelmiş olup, güttükleri amaç yönünden Teşkilâtın iç düzeninde bir işlemin yapılmasını, ya da yapılmamasını ilgilendirmektedir. Örneğin, Teşkilâtın belirli görevlerine belirli Devlet, ya da kimselerin seçimini, bir takım alt organların kurulmasını, Teşkilât bütçesinin kabul edilmesini veya Teşkilâtın diğer organlarından belirli işlemler hakkında istekte bulunulmasını öngören kararlar bu türdendir. Kimi Genel Kurul kararları ise, yukardakilerden farklı olarak Teşkilât - dışına çevrilmiş olup diğer Milletlerarası Hukuk kişilerine yöneltilmektedir. Örneğin, Devletlerden, başka Milletlerarası Teşkilâtlardan belirli bir davranışta bulunmayı ya da bulunmamayı isteyen, ya da «Bildiri» adını taşıyan ve belirli Milletlerarası Hukuk kurallarını kapsayan genel nitelikte kararlar bu çeşide girmektedir. Çalışmamız, bu ayırım gereğince iki Bölüm etrafında toplanacaktır. Genel Kurulun Teşkilât - içine yönelen kararlarının yönelttikleri makamlar için bağlayıcı ve buyurucu güç taşıyıp taşımadıklarını

(18) C. I. J., *Recueil* 1955, s. 118.

(19) Gerçekten, Genel Kurul kararlarının manevî ve siyasal etkilerinin değerlendirilmesi, birtakım hukuk - dışı verilerin siyasal bilim açısından incelenmesini gerektirecektir. Konuya bu açıdan bakan bir yazar, Kurul kararlarının etkenliğini ortaya koyan şu altı değişkeni ileri sürmektedir : 1) Kararın alındığı an; 2) Kararın kapsamında yer alan temel sorunlar; 3) Karar ile ilgili oylama; 4) Kararların ifade ediliş biçimi; 5) Genel Kurulun kararlarını uygulatmak ve yürütmek için kullandığı yöntem ve araçlar; 6) Üye devletlerin kararlardan bekledikleri. Bkz : Gabriella Rosner Lande, «The Changing Effectiveness of General Assembly Resolutions» *Proceedings of the American Society of International Law*, 1964, s. 165.

Birinci Bölümde, Kurul'un Teşkilât - dışına yönelen kararlarının bağlayıcı güçleri ile bunların Milletlerarası Hukuku ne ölçüde ve ne biçimde etkilediklerini ise, İkinci Bölümde inceliyeceğiz.

I — TEŞKİLÂT İÇİNE YÖNELTİLEN GENEL KURUL KARARLARI

Milletlerarası teşkilâtların yürüttükleri faaliyetlerin hazırlanması, birtakım ön - çalışmaları gerektirmektedir. Milletlerarası teşkilâtların yaptıkları bu ön - çalışmalar Teşkilât içi faaliyetlerdir ve belirli bir iç düzen, bir «iç hukuk» ortamı içinde yer almaktadır. (20)

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının da kendine özgü bir iç düzeni, bir iç hukuk ortamı vardır. Milletlerarası Adalet Divanı, «Birleşmiş Milletler İdarî Mahkeme Kararların Etkisi» ne ilişkin 13 Temmuz 1954 tarihli istişarî mütalâasında bu iç düzenin varlığını doğrulamıştır. Divan Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesini tanımlarken işbu organın, «Birleşmiş Milletlerin hukukî sistemi» içinde çalıştığını belirtmiştir. (21)

Genel kurul, kendisine tanınmış olan belirli yetkiler gereğince, Teşkilâtın iç düzeninde karar - alıcı otorite olarak çalışmaktadır. Kurulun bu sıfatla aldığı kararları, bağlayıcı olup olmadıklarını incelemek için, iki gruba ayırabiliriz :

- 1) Birleşmiş Milletler Andlaşmasında öngörülen belirli işlemleri yerine getirirken aldığı kararlar;
- 2) Teşkilâtın diğer organlarına yönelttiği kararlar.

A — Genel Kurulun belirli işlemleri yerine getirirken aldığı Kararlar.

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının çeşitli maddelerinde, Teşkilâtın iç düzenine ilişkin görevlerin yerine getirilmesi için Genel Ku-

(20) Milletlerarası Teşkilâtların iç düzen ve iç hukukları için bkz : Philippe Cahier, «Le droit interne des Organisations internationales» *Revue Générale de Droit International Public*, 1963, s. 563 - 602; Lazar Focsaneaunu, «Le Droit interne de l'Organisation des Nations Unies» *A. F. D. I.*, 1957, s. 315 - 349; S. Bastid, «Quelques problèmes juridiques posés par le développement des Organisations internationales» *Problèmes fondamentaux du Droit international, Mélanges Spiropoulos*, Bonn, 1957, s. 35 - 42; Paul Reuter, *Organisations internationales et évolution du Droit» l'Evolution du Droit public, Etudes offertes à Achille Mestre*, Sirey, Paris, 1956, s. 457.

(21) Bkz : C. I. J. *Recueil* 1954, s. 56, ayrıca bu konuda bkz : A. Piero Sereni, *Les Principes Généraux du Droit des Organisations Internationales*, Cours de l'Institut des Hautes Etudes Internationales, Paris, 1960 - 1961, s. 36.

rula birtakım yetkiler tanınmaktadır. Kurul bu yetkileri kararlar almak suretiyle kullanır. Söz konusu kararları genel olarak şu başlıklara ayırabiliriz: a) Teşkilâtın diğer organlarına, üye devletleri ya da belirli kişileri seçmek için alınan kararlar; (22) b) Bazı andlaşmaları tasvib eden kararlar; (23) c) Devletlerin üyelik statülerine ilişkin kararlar; (24) d) Kendi çalışmasını düzenlemek ve kolaylaştırmak üzere aldığı kararlar; (25) e) Teşkilâtın işlemesine ilişkin kararlar. (26)

Yukarıda sıraladığımız Kurul kararlarının yüküm doğurdukları, yani bağlayıcı ve buyurucu güce sahip oldukları hukuk tesbit edici araçlar tarafından yaygın bir şekilde benimsenmektedir. (27)

Genel Kurul kararlarının hukukî niteliğine değinen yazarların büyük çoğunluğu Kurul kararlarının özellikle üye devletler bakımından bağlayıcı olmadıklarını ana kural olarak belirttikten sonra, Teşkilâtın iç düzenine ilişkin belirli işlemlerin yerine getirilmesi için alınan kararları, bu kuralın dışında bırakmaktadırlar. (28)

-
- (22) Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 23/1, 61/1, 86/1, 97 ve Divan Statüsünün 8 inci maddeleri.
- (23) Andlaşmanın 16, 63, 85/1 maddeleri.
- (24) 4/2, 5, 6, ve 19 uncu maddeler.
- (25) Genel Kurul, çalışmalarını düzenlemek amacı ile bir içtüzük hazırlar ve bunu bir karar ile kabul eder (Madde 21), gene çalışmalarında yardımcı olmaları için gerekli gördüğü alt-organları kurar (Madde 22).
- (26) Kurul, Teşkilât hizmetinde çalışan memurlara ait statüyü kabul eder (Madde 101/1). Teşkilât bütçesini kabul ve giderleri üye devletler arasında taksim eder (Madde 17/1, 2). Teşkilâtın organlarına ve İhtisas Müesseselerine Adalet Divanından istişarî mütalâa istemek için yetki verir (Madde 96/2).
- (27) «*Hukuk tesbit edici araçlar*» derken, Devletlerin uygulamasını, mahkeme kararlarını ve yazarları kasetmekteyiz. Gerçekten, Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün 38 inci maddesinde «hukuk kaidelerinin tayininde yardımcı vasıta» olarak mahkeme kararları ile yazarların doktrini gösterilmiştir. Ancak, adı geçen unsurlar, *yardımcı* vasıta olarak nitelendiklerine göre, bir *de esas* vasıtaların bulunması gerekir. Milletlerarası hukukun tesbit edilmesinde başvurulacak temel vasıta Devletlerdir. Başka deyimle, herhangi bir milletlerarası hukuk kuralının tayininde, Devletlerin görüş ve davranışları, göz önünde tutulması gereken ana unsurlardır. Bu bakımdan çalışmamızda, milletlerarası hukukun tayininde rol oynayan temel ve yardımcı araçların tümünü, "hukuk tesbit edici araçlar" deyimini altında belirtmekteyiz. Bkz : Georg Schwarzenberger, *The Inductive Approach to International Law*, Stevens and Sons Ltd., London, 1965, s. 21.
- (28) F. Blaine Sloan, «The Binding Force of a "Recommendation" of the General Assembly of the United Nations» *B. Y. B. I. L.*, 1948, s. 4; Johnson, *op. cit.*, s. 122; Sir Gerald Fitzmaurice, «The Law and Procedure of the I. C. J., 1951-4: Questions of Jurisdiction, Competence and Procedure» *B. Y. B. I. L.*, 1958, s. 4; Charles Chaumont, *op. cit.*, s. 128-129; Sir Humphrey Waldock,

Yargıç Lauterpacht, Milletlerarası Adalet Divanının, «*Güney Batı Afrika Ülkesine Ait Rapor ve Dilekçelere İlişkin Sorunlarda Oylama Usulü*» hakkındaki 7 Haziran 1955 tarihli istişarî mütalâasına eklediği şahsî mütalâada bu yaygın görüşü şu şekilde belirtmektedir.

«Genel Kurul kararlarının, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bazı faaliyet alanlarında tam, diğer bazı alanlarda ise sınırlı bir hukukî etkiye sahip olmalarına rağmen, söz konusu kararların Birleşmiş Milletler üyesi devletler için hukuk yönünden bağlayıcı olmadıkları genelleştirme yolu ile söylenebilir. Genel Sekreterin seçimi, Ekonomik ve Sosyal Meclis üyelerinin ve Vesayet Meclisinin bazı üyelerinin seçimleri, usul kurallarının benimsenmesi, üye kabulü, ihraç ve üyelik sıfatından doğan hak ve ayrıcalıkların geri alınması, bütçenin tasvib edilmesi, giderlerin bölüşülmesi gibi bazı alanlarda, Genel Kurul kararlarının tam hukukî etkileri inkâr edilemez.» (29)

Öte yandan, Genel Sekreter Hammarskjold 1960-61 devresi için hazırlamış olduğu yıllık raporunda, malî katkıları tesbit eden ve Teşkilâtın iç-çalışmasına ilişkin olanlar dışında, Kurul kararlarının bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksun olduklarına değinmiştir. (30)

Milletlerarası Adalet Divanı da, 20 Temmuz 1962 tarihli «*Birleşmiş Milletlerin Bazı Giderleri*» hakkında istişarî mütalâasında bu konuya şu şekilde değinmektedir:

«...Yasaya göre Genel Kurulun görev ve yetkileri görüşme, inceleme ve tavsiyelerde bulunmaktan ibaret olmayıp, yetkileri sâdece teşvik edici nitelikte değildir. 18 inci madde, Genel Kurulun 'önemli sayılan meseleler' üzerindeki 'kararlar'ından söz etmektedir. Bu 'kararlar' aslında bazı tavsiyeleri de kapsamaktadır; ancak diğer kararlar buyurucu nitelikte bir değere ve etkiye sahiptirler. Bu ikinci çeşit kararlardan olarak 18 inci madde, üye devletlerin üyelik sıfatlarından doğan hak ve ayrıcalıkların kaldırılmasını, üyelerin ihraçını ve bütçe sorunlarını kapsamaktadır.» (31)

«General Course on Public International Law» *Recueil des Cours*, 1962, II, s. 26; F. A. Vallat, *op. cit.*, s. 226-229; D. W. Bowett, *The Law of International Institutions*, Stevens and Sons, London, 1963, s. 42; Georg Schwarzenberger, *A Manual of International Law* 4. b., c. I, Stevens and Sons, London, 1960, s. 280.

(29) C. I. J. *Recueil* 1955, s. 115.

(30) Bkz : *Introduction to the Annual Report of the Secretary-General on the Work of the Organization, 16 June 1960-15 June 1961*, New York, 1961, s. 3.

(31) C. I. J. *Recueil* 1962, s. 163.

Görüldüğü gibi Divan da Teşkilât- içi kararlara bağlayıcı güç tanımaktadır.

Ancak, yukarıda belirttiğimiz hukuk tesbit edici çeşitli araçlar, Genel Kurulun alacağı bu çeşit kararların buyurucu niteliği üzerinde birleşmekle beraber, söz konusu bağlayıcı gücün dayanağını açık bir şekilde belirtmemişlerdir.

Bu bakımdan Birleşmiş Milletler Andlaşmasında da açıklık yoktur. Genel Kurulun görev ve yetkilerini ilgilendiren kimi maddelerde «tavsiye eder» ya da «tavsiyede bulunur» deyimleri (10, 11, 12, 13 ve 14 üncü maddeler), kimi maddelerde ise, «karar» terimi (Madde 4/2) kullanılmıştır. Öte yandan, iç düzene ilişkin belirli işlemleri öngören maddelerin hemen hemen tümünde, «tavsiye» veya «karar» terimleri kullanılmadan doğrudan doğruya Genel Kurulun yapacağı işlemler belirtilmiştir. Örneğin, Madde 23/1 de Güvenlik Meclisinin süresiz üyeleri «Genel Kurul tarafından... seçilir», 16 ncı maddede «Genel Kurul... Vesayet anlaşmalarını tasvib eder», 21 inci maddede «Genel Kurul içtüzüğünü kendi tesbit eder» denilmektedir. Bu maddelerde «tavsiye» ya da «karar» terimlerinin kullanılmamış olması, söz konusu işlemlerin yerine getirilmesi için alınan kararların bağlayıcı nitelikleri üzerinde etki yaratmaz; çünkü, Kurucu Andlaşmada tavsiye, ya da karar terimlerinin hukuki ağırlık ve etkilerini tanımlayan herhangi bir genel hüküm yoktur. Bununla birlikte, ileride üye devletlere yöneltilen tavsiyeleri incelerken de göreceğimiz gibi, «tavsiye» terimini taşıyan maddeler uyarınca alınan kararlar bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksundur, Bu bakımdan, iç düzene ilişkin işlemlerle ilgili kararları öngören maddelerde «tavsiye» teriminin kullanılmadığı göz önünde tutularak, bu tür kararların bağlayıcı oldukları ileri sürülebilir.

Ancak adı geçen kararların bağlayıcı gücünü daha sağlam bir dayanağa oturtmamız gerekir. Çünkü bu kararlar, duruma göre doğrudan doğruya, ya da dolaylı bir biçimde üye devletleri bağlamaktadır. Örneğin, belirli bir göreve belirli bir Devletin seçilmesini sağlayan Kurul kararı iki yönlü bir yüküm doğurmaktadır: Önce, seçilen üye devleti bağlar; seçilen devlet belirli bir görevi yerine getirmek zorundadır. İkinci olarak, diğer üye devletlere seçilen devletin bu durumunu tanıma ödevini yüklemektedir. Öte yandan, Teşkilâtın bütçe sorunlarına ilişkin kararları üye devletler için malî katkıda bulunma yükümünü doğurmaktadır.

Kanımızca bu çeşit Kurul kararlarının bağlayıcı gücü Teşkilâtın görevsel niteliğinden doğmaktadır. Herhangi bir milletlerarası

teşkilâtın, kurucu andlaşmasında öngörülen görevleri yerine getirebilmesi için bu çeşit kararların alınması ve teşkilâtın iç düzeninde bu kararlara uyulması zorunludur. Nitekim, bu kararların teşkilâtın iç düzen çalışmalarına katılan diğer alt organları ve bu düzen içinde hareket edecek olan üye devletleri bağlayamayacakları düşünülemez. Aksi takdirde, teşkilât çalışamaz duruma düşer ve dolayısıyla görevlerini yerine getiremez. (32) Bütün milletlerarası teşkilâtların görevlerini yerine getirebilmeleri için, asgarî birtakım yetkilerle donatılmış olmaları gerekir. Bu asgarî yetkiler açıkça -örneğin kurucu andlaşmalarda - belirtilmemiş olsalar bile, teşkilâtlara zimmen tanınmışlardır. (33) Milletlerarası Adalet Divanı, «Birleşmiş Milletler Hizmetinde Uğranılan Cismanî Zararların Tazmini Meselesi» hakkındaki 11 Nisan 1949 tarihli istişarî mütalâasında, «zımnî yetki» deyimini doğrudan doğruya kullanmamakla beraber, bu görüşü şu şekilde doğrulamaktadır: «Milletlerarası Hukuka göre, Teşkilât - Yasa'da açıkça belirtilmemiş olsalar dahi,.. Teşkilâta görevleri için elzem olmaları bakımından tanınmış olan - bu yetkilere sahipmiş gibi sayılmalıdır.» (34)

B — Genel Kurulun Teşkilâtın diğer organlarına yönelttiği Kararlar.

Çalışmamızın Giriş kısmında, Genel Kurul kararlarını incelerken bunların yönelttikleri makamlar bakımından çeşitli olduklarını ve bu arada birtakım Kurul kararlarının da Teşkilâtın diğer organlarına yönelttiklerini görmüştük. (35)

Bu çeşit kararlar, ilk grupta incelediğimiz belirli işlemlerin yerine getirilmesi için alınanlardan, nitelik yönünden farklıdır. Gerçekten belirli işlemlere ilişkin kararlar Teşkilâtın bütününe yönelen genel nitelikte kararlardır. Oysa, şimdi ele alacağımız kararlar, Teşkilâtın belirli bir organına yöneltilmiş olup, söz konusu organdan bir işlemin yapılmasını, ya da yapılmamasını istemektedir.

Teşkilât yapısı içinde yer alan diğer organlara yöneltilen Kurul kararlarının bağlayıcı olup olmadıkları, Birleşmiş Milletler

(32) Philippe Cahier, *op. cit.*, s. 587.

(33) Milletlerarası Teşkilâtların zımnî yetkileri için bkz : Paul Reuter, *Institutions Internationales*, P. U. F., Paris, 1955, s. 313 - 314.

(34) *C. I. J.*, 1949, s. 182.

(35) Örneğin, Genel Kurul 20 nci dönem toplantısı sırasında, Genel Sekretere, Ekonomik ve Sosyal Meclise, Güvenlik Meclisine ve çeşitli alt-organlara birçok kararlar yöneltilmiştir.

Andlaşmasında belirtilmemiştir. Andlaşmadaki bu boşluk karşısında, adı geçen kararların hukukî değerine ilişkin bilgiyi, Teşkilâtın genel yapısından ve organların karşılıklı durumlarından çıkarmak gerekir.

Bu çeşit kararlardaki bağlayıcılık, yani yüküm - doğurucu nitelik doğrudan doğruya kararın yöneltildiği organı ilgilendirmektedir. Bu bakımdan, kararın bağlayıcı gücü, kararı yönelten organ ile karar yöneltilen organ arasındaki ilişkinin hukukî niteliğine dayanır. Nitekim, genel olarak milletlerarası teşkilâtların yapısı içindeki çeşitli organların birbirlerine yöneltilebilecekleri kararları inceleyen yazarlar, organlar arasındaki ilişkinin niteliğinden hareket ederek birtakım kurallar çıkarmışlardır. (36) Bu yazarlar, Teşkilât - içi organları, üst - alt ilişkisi içindeki ve üst - alt ilişkisi dışındaki, yani eşit statüdeki organlar diye iki gruba ayırdıktan sonra bu organların birbirlerine yönelttikleri kararların bağlayıcı güçleri hakkında şu kuralları ileri sürmektedirler: Üst - alt ilişkisi içindeki organlarda, üst organın alt organa yönelttiği karar bağlayıcıdır; alt organın üst organa yönelttiği karar ise buyurucu güçten yoksun bir 'teklif' niteliğindedir. Üst - alt ilişkisi dışındaki organların birbirlerine yönelttikleri kararlar bağlayıcı değildir.

Yukarıdaki kuralların ışığında, Kurulun diğer Teşkilât - içi organlara yönelttiği kararların ağırlığını araştırmak için, aslında Kurul ile öteki organların, Teşkilât yapısına göre tesbit edilen karşılıklı statülerini incelemek gerekir.

Araştırılması gereken ilk konu, Genel Kurulun, Teşkilâtın yapısı ile ilgili olarak, üst - alt düzeni içindeki yeridir. Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 7 nci madde 1 inci fıkrasında, Teşkilâtın başlıca organları olarak Genel Kurul, Güvenlik Meclisi, Ekonomik ve Sosyal Meclis, Vesayet Meclisi, Milletlerarası Adalet Divanı ile Sekreterlik sayılmakta ve ayrıca aynı maddenin 2 nci fıkrasında «gerekli görülebilecek talî uzuvlar»ın kurulabileceği öngörülmektedir. İlk bakışta, birinci fıkrada sayılan başlıca altı organın eşit statüde oldukları, dolayısıyla aralarında bir üst - alt ilişkisinin bulunmadığı hakkında bir kanı uyanabilir. Oysa, Andlaşmanın diğer maddeleri incelendiğinde adı geçen bütün organların eşit statüde olmadıkları ortaya çıkar.

(36) Bkz : M. Virally, «La Valeur juridique des Recommandations des Organisations internationales» *A. F. D. I.*, 1956, s. 71 - 78; S. Bastid, *Cours de Droit International Public*, 1962 - 1963, Les Cours de Droit, Paris, 1963, s. 286 - 287; P. Cahier, *op. cit.*, s. 587.

Genel Kurul ile Güvenlik Meclisi eşit statüye sahip organlardır. Güvenlik Meclisi, Andlaşmanın 24 üncü maddesi uyarınca, «Milletlerarası barış ve güvenliğin» korunmasında başlıca sorumlu organdır ve Teşkilât düzeninin öngördüğü siyasal denge sonucu, Genel Kurul'a karşı bağımlı, başka deyimle alt-organ durumunda değildir. (37) Nitekim Milletlerarası Adalet Divanı, «Genel Kurul'un Birleşmiş Milletlere Üye Kabul Etme Yetkisi» hakkındaki 3 Mart 1950 tarihli istişarî mütalâasında, Güvenlik Meclisinin Genel Kurul karşısında bağımlı bir organ durumunda olmadığını şu şekilde belirtmiştir: «Genel Kurul ve Güvenlik Meclisinin her ikisi de Birleşmiş Milletlerin başlıca organlarıdır. Yasa, Güvenlik Meclisini bağımlı bir duruma sokmamaktadır.» (38) Dolayısıyla, Genel Kurulun Güvenlik Meclisine yönelttiği kararlar buyurucu ve bağlayıcı nitelikten yoksundur. (39) Başka deyimle, Güvenlik Meclisi Genel Kurulun kendisine yöneltmiş olduğu karara istediği değeri verebilir; bu karara ister uyar, ister uymaz. Sonuç olarak bu tür kararların yalnızca 'ikna edici' bir güce sahip oldukları ve birer 'teklif' niteliğini taşıdıkları söylenebilir. (40)

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının çeşitli hükümlerinden, Ekonomik ve Sosyal Meclis, Vesayet Meclisi ve Sekreterliğin Genel Kurula karşı bağımlı birer organ statüsünde oldukları ortaya çıkmaktadır. Andlaşmanın 60 ve 66 ncı maddelerinde, Ekonomik ve Sosyal Meclisin Genel Kurula «tabi olarak» çalışacağı, Kurulun «tavsiyelerini yürütmek hususunda yetkisine giren bütün görevleri» ve Kurulun kendisine vereceği ödevleri yerine getireceği öngörülmüştür. 87 nci madde ise, Vesayet Meclisinin Kurulun yetkisi altında görev yapacağını belirtmektedir. Son olarak, 98 inci madde Sekreterliğin başında bulunan Genel Sekreterin, Kurulun kendisine yüklediği görevleri yapacağını öngörmektedir. (41) Adı geçen

(37) Genel Kurul ile Güvenlik Meclisinin karşılıklı durumları ve siyasal denge için bkz : Leland M. Goodrich, «The Maintenance of International Peace and Security» *International Organization*, 1965, s. 429 - 443; Charles Chaumont, «L'équilibre des organes politiques des Nations Unies et la crise de l'Organisation» *A. F. D. I.*, 1965, s. 428 - 446.

(38) *C. I. J. Recueil 1950*, s. 8.

(39) Hans Kelsen, *The Law of the United Nations*, Stevens and Sons, London, 1951, s. 197.

(40) Bkz : Sloan, *op. cit.*, s. 5; Virally, *op. cit.*, s. 77.

(41) Adı geçen maddelerin yanısıra, Genel Kurulun söz konusu üç organ karşısındaki üstünlüğünü doğrulayan başka hükümler de vardır. Örneğin Genel Kurul, bu organlar ile ilgili seçimlerde ya doğrudan doğruya, ya da Güvenlik Meclisinin işbirliği ile söz sahibidir (61, 86, ve 97 nci maddeler), Teşkilât

üç organın bağımlı durumları göz önünde tutulursa, Kurulun bu organlara yönelteceği kararların bağlayıcı gücü olması gerekir: Üst-alt ilişkisi içinde, üst organ olarak Kurulun yönelteceği kararların, alt organ statüsündeki Ekonomik ve Sosyal Meclisi, Vesayet Meclisini ve Sekreterliği bağlamaları, herhangi bir aşamalı (hiyerarşik) hukuk düzeninde üst makamların alt makamlara karşı yönergede (direktif) bulunabilmeleri yetkisinin doğal sonucudur. (42)

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 7 nci madde 1 inci fıkrasında, Teşkilâtın başlıca organları arasında sayılmış bulunan Milletlerarası Adalet Divanının görevi ve bu görevin gerektirdiği, herhangi bir otorite ya da organa karşı bağımlı durumda bulunmama zorunluğu yüzünden- Teşkilât yapısı içinde özel bir yeri vardır. (43) Bu nedenle Kurul, kendine karşı bağımlı durumda olmayan Divana bağlayıcı nitelikte karar yöneltemez.

Genel Kurul Andlaşmanın 22 nci maddesi gereğince, kurabileceği alt-organlara bağlayıcı ve buyurucu gücü olan kararlar yöneltebilmektedir. Gerçekten adı geçen organlar kuruluş amaçları bakımından Kurula karşı bağımlı durumda olup, Kurulun yönergeleri uyarınca hareket etmektedirler. Bununla birlikte, yargı organı olan Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin (44) bir alt-or-

tın bütçesi üzerinde tek yetki sahibi organdır (17 nci madde), ve bu organların raporlarını inceler (15, 88 ve 98 inci maddeler).

- (42) Fitzmaurice ters görüşü benimsemektedir. Yazara göre, Genel Kurulun, Ekonomik ve Sosyal Meclis ile Vesayet Meclisine yönelteceği tüm kararların bu organları bağlayacağı kabul edilemez; çünkü, söz konusu Kurul kararlarının bağlayıcı niteliğini kabul etmek, bu organlarda temsil edilen Devletlerin, Kurul kararlarına uyma zorunluluğunda oldukları sonucunu doğurur. Oysa, Genel Kurul kararları üye devletler için bağlayıcı değildir. Bkz : Fitzmaurice, *op. cit.*, s. 6. Bizce, İngiliz hukukçusunun bu görüşü, hukukî bir gerçekten fazla, Vesayet Meclisinin doğal üyelerinden olan yönetici Devletlerin endişesini yansıtmaktadır. Gerek Ekonomik ve Sosyal Mecliste, gerekse Vesayet Meclisinde üye olarak yer alan Devletler, bu görevlere çıkarlarını yürütmek için atanmamışlardır. Bu nedenle, üyesi buldukları organların, Kurucu andlaşma çerçevesinde belirtilen statüleri ile bağımlıdır.
- (43) Bu konuda en yetkili yazarlardan biri olan Rosenne, Divanın özel durumunu şu nedenlere bağlamaktadır : 1) Genel Kurul gibi Divan da, çalışmalarına ilişkin olarak herhangi bir organa rapor hazırlamak ve sunmakla yükümlü değildir; 2) Üzerinde karar vereceği konular diğer organların yetkileri içinde bulunabilir; 3) Divan, Güvenlik Meclisi gibi Devletler için bağlayıcı nitelikte kararlar verebilir. Bkz : Shabtai Rosenne, *The Law and Practice of the International Court*, c. I, A. W. Sijthoff, Leyden, 1965, s. 72 - 73.
- (44) Genel Kurul, İdarî Mahkemeyi Andlaşmanın 22 nci maddesi uyarınca, 24 Kasım 1949 tarih ve 351 (IV) sayılı karar ile kurmuştur.

gan olmasına rağmen, bu kuralın dışında tutulması gerekir. Yargı görevini yerine getiren İdarî Mahkemenin diğer bir organdan yönerge kabul etmesi düşünülemez. Divan, «Birleşmiş Milletler İdarî Mahkeme Kararlarının Etkisi» ne ilişkin 13 Temmuz 1954 tarihli istişarî mütalâada idarî mahkemenin bağımsız bir adalet organı olduğunu doğrulamıştır. (45)

II — TEŞKİLÂT DIŞINA YÖNELTİLEN GENEL KURUL KARARLARI

Bu Bölümde Genel Kurulun diğer milletlerarası hukuk kişilerine yönelttiği kararlar incelenecektir. Kurul, çalışmaları sırasında Devletlere ve milletlerarası teşkilâtlara yönelttiği kararlarla belirli isteklerde bulunur ve Milletlerarası Hukuk kurallarını taşıyan genel nitelikteki birtakım kararlarla da adı geçen hukuku etkileyebilir.

A — Genel Kurulun Devletlere yönelttiği Kararlar

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 10, 11, 13 ve 14 üncü maddeleri uyarınca Genel Kurul doğrudan doğruya üye devletlere yöneltilen kararlar alabilmektedir. Andlaşmanın 10 uncu maddesinde, Genel Kurulun Andlaşma çerçevesine giren, ya da diğer organların görev ve yetkilerini ilgilendiren «her türlü mesele» hakkında üye devletlere kararlar yöneltebileceği öngörülmüştür. Bu çeşit kararlar, şimdiye kadar incelediğimiz Kurul kararlarından farklı olarak, Teşkilât - dışı hukuk kişilerinden (yani devletlerden), belirli bir davranışı benimsemelerini, belirli bir eylemi yerine getirmelerini, ya da herhangi bir eylemi yapmamalarını isteyen kararlardır. Öte yandan, bu kararların bağlayıcı olup olmadıkları sorununa ve-rilecek cevap, devletlerin egemenliklerini dolaysız olarak etkileyen bir husustur.

Bu başlık altında sırasıyla önce Kurul kararlarının üye devletler için bağlayıcı olamayacaklarına ilişkin ana kuralı, ikinci olarak birtakım özel durumlarda kararların dolaylı bir biçimde bağlayıcı güç kazanıp kazanamayacaklarını inceliyeceğiz.

1. *Ana Kural: Devletlere yöneltilen Kararlar bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksundur.*

Genel Kurulun Teşkilât içine yöneltilen kararlarını incelerken, genel olarak Kurul kararlarının hukukî niteliğini tanımlayan her-

hangi bir hükmün Kurucu andlaşmada yer almadığını görmüştük. Andlaşmadaki bu boşluk karşısında, devletlere yöneltilen kararların hukuk yönünden taşıdıkları niteliği ortaya çıkarmak için, sırasıyla Teşkilâtın genel yapısına, Kurucu andlaşmada işbu kararlara ilişkin olarak kullanılan terimlere, hazırlık çalışmalarına, başta devletler olmak üzere çeşitli hukuk tesbit edici araçların görüşlerine ve son olarak konu ile ilgili genel hukuk kurallarına başvurmak gerekir.

Teşkilâtın genel yapısı uyarınca, Güvenlik Meclisi ile Genel Kurul arasında Teşkilât - üye devletler ilişkileri bakımından bir görev bölümü ve bunun sonucu olarak bir yetki dağıtımı öngörülmüştür. (46) Gerçekten Andlaşmanın 24 üncü maddesi gereğince, barış ve güvenliğin korunmasında başlıca sorumlu organ olan Güvenlik Meclisi, 25 inci madde uyarınca da bağlayıcı ve buyurucu güçte kararlar alabilmektedir. Nitekim, 25 inci madde uyarınca, «Teşkilât üyeleri işbu Andlaşma gereğince, Güvenlik Meclisinin kararlarını kabul etmek ve uygulamak hususunda mutabıktırlar.» Oysa, Genel Kurula Teşkilât - üye devletler ilişkileri konusunda verilen görev ve tanınan yetkiler farklıdır. Büyük devletlerin veto hakkı yolu ile söz sahibi oldukları Güvenlik Meclisine bağlayıcı karar verme yetkisi tanınırken, bütün üyelerin eşit oyla temsil edildikleri Genel Kurula yalnız görüşme ve tavsiyelerde bulunma yetkileri verilmiştir. Teşkilâtın genel yapısında yer alan dengenin temel çizgileri budur. (47)

Bilindiği üzere, Genel Kurul - üye devletler ilişkileri Andlaşmanın 10 - 14 üncü maddelerinde düzenlenmiştir. Adı geçen maddelerde, Kurulun üye devletlere yöneltebileceği 'tavsiyeler'den söz edilmektedir. Andlaşma 'tavsiye' deyimini tanımlamadığı gibi, üye devletlere yöneltilecek olan tavsiyelerin hukukî ağırlığına ilişkin herhangi bir bilgiyi de kapsamamaktadır. (48) Dolayısıyla, 'tavsi-

(46) Bkz : Seha L. Meray, *Devletler Hukukuna Giriş*, c. 2, Ankara, 1965, s. 196; Mehmet Gönlübol, *Milletlerarası Siyasî Teşkilâtlanma*, Ankara, 1964, s. 229.

(47) Yargıç Winiarski, Milletlerarası Adalet Divanının «Birleşmiş Milletlerin Bazı Giderleri» hakkındaki 20 Temmuz 1962 tarihli istişarî mütalâasına eklediği muhalefet şerhinde, bağlayıcı kararlar ile tavsiyeler arasındaki farkı Birleşmiş Milletler Andlaşmasının öngördüğü siyasal dengenin temel kavramı olarak belirtmektedir. *C. I. J. Recueil 1962*, s. 233.

(48) Ayrıca Kelsen'e göre, «tavsiye» terimi Birleşmiş Milletler Andlaşmasında eş anlamda kullanılmamıştır. Yazar'a göre Andlaşmanın 4 üncü madde 2 nci fıkra, 5, 6 ve 97 nci maddelerde kullanılan «tavsiye» terimi ile, 10, 11, 14, 36, 37 ve 38 inci maddelerde yer alan «tavsiye» teriminin eşit ağırlığı yoktur, Kelsen, *op. cit.*, s. 63.

ye' teriminin hukukî anlamını milletlerarası uygulamada aramak gerekir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtından önceki devreyi inceleyen Sloan'ın vardığı sonuca göre, 'tavsiye' her zaman eşit anlamda kullanılmamakla birlikte, yaygın bir uygulama uyarınca bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksun kararları belirtmek için kullanılan bir terimdir. (49) Öte yandan, Milletlerarası Akademik Birliğinin yönetiminde 1960 da yayımlanan «*Milletlerarası Hukuk Terminolojisi Sözlüğü*» nde, 'tavsiye' terimi şu şekilde tanımlanmaktadır: «Milletlerarası bir organın -belirli bir davranışın benimsenmesini öne süren; fakat adı geçen organın yetkilerini düzenleyen hükümler gereğince, yöneltildiği makam için uyma yükümünü kapsamayan kararını belirten terim.» (50)

Görüldüğü gibi, Sözlüğün verdiği tanımlamada tavsiyenin bağlayıcı gücüne ilişkin olarak belirtilen ağırlık unsuru, Kurucu andlaşmalardaki hükümlerdir. Gerçekten, çeşitli milletlerarası teşkilâtların kurucu andlaşmalarında organların yöneltebileceği tavsiyelerin tanımı yapılmış ve hukukî etkileri belirtilmiştir. (51)

Kanımızca, tavsiye terimi, kelimenin alışılmış ve sözlük anlamıyla bağlayıcı ve buyurucu nitelikten yoksun bir tasarrufu be-

(49) Sloan, *op. cit.*, s. 10.

(50) *Dictionnaire de la Terminologie du Droit International*, Sirey, Paris, 1960, s. 506.

(51) Örneğin, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı Kurucu Andlaşmasının 19 uncu maddesinde, Genel Konferansın benimsiyebileceği "tavsiyeler" hakkında üye devletler için sınırlı birtakım yükümler öngörülmüştür. Tavsiyeler, üye devletlerin tetkikine sunulur, üyeler belirli bir süre içinde bu tavsiyeleri bir kanun haline getirmek, ya da başka türlü bir tedbir almak üzere yetkili makamlara sunmayı taahhüt ederler ve aynı maddenin 6 ncı fıkrası gereğince de, üyelerin tavsiyeler ile ilgili olarak alınan tedbirleri Genel Sekretere bildirmeleri gerekir. Bkz: *Düstur*, 3. Tertip, c. 29, s. 785 - 786.

Avrupa Topluluklarında da tavsiyeler tanımlanmıştır. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Andlaşmasının 14 üncü maddesi uyarınca, tavsiyeler «erişilecek amaç bakımından yönetildiği makamları bağlamakla beraber, bu amacı gerçekleştirmek için şekil ve vasıtaları seçme yetkisini adı geçen makamlara bırakır». Başka deyimle, «tavsiye» yalnız belirttiği amaçlar bakımından bağlayıcı olup, yöneltilen makamlara, bu amaçları gerçekleştirmek için gerekli hareket serbestisini tanımaktadır. Avrupa Ekonomik Topluluğu Andlaşmasının 189 uncu maddesi ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunun 161 inci maddelerine göre, «Tavsiyeler... bağlayıcı nitelikten yoksundur.» Bkz : Roger Pinto, *Organisations Européennes*, Payot, Paris, 1963, s. 294 - 295; Paul Reuter, *Organisations Européennes*, P. U. F., 1965, s. 246 - 249; Louis Cartou, *Organisations Européennes*, Dalloz, Paris, 1965, s. 138 - 140; Cem Sar, «Avrupa Ekonomik Topluluğu Komisyonu» *S. B. F. D.*, 1963, No. 2, s. 204.

lirtmektedir. Uygulamanın da doğruladığı gibi, milletlerarası bir organın yönelteceği tavsiyelerin belirli bir hukukî ağırlık taşıyabilmesi, bu hususun teşkilâtın kurucu anlaşmasında açıkça belirtilmiş olmasına bağlıdır. Bu yüzden, Kurulun tavsiyeleri de bağlayıcı bir anlam taşıyamaz. Kaldı ki, Milletlerarası Adalet Divanı'nın Korfu Boğazı meselesine iptidai itiraz sorunu üzerinde verdiği 25 Mart 1948 tarihli kararına ek olarak, yedi yargıcın ortaklaşa kaleme aldıkları şahsî mütalâada Güvenlik Meclisinin alacağı tavsiyelerin bağlayıcı olamayacağı belirtilmişti. Yargıçlar, bu sonuca varırken, «tavsiye» teriminin olağan diplomatik dilde kabul edilen anlamını göz önünde tutmuşlardır. (52) Burada bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksun olarak kabul edilen Güvenlik Meclisinin tavsiyesidir; *a fortiori* aynı görüşün Kurul tavsiyelerine de uygulanması gerekir.

San Francisco hazırlık çalışmaları da Kurulun üye devletlere yönelttiği kararların bağlayıcı olmadıklarını doğrulayan unsurları kapsamaktadır. Nitekim, San Francisco Konferansında, Genel Kurula ilişkin sorunları inceleyen ikinci komisyonda, Dumbarton Oaks tekliflerine değişiklik önerileri sunan devletlerden Dominik Cumhuriyeti, adı geçen tekliflerde gerek Güvenlik Meclisinin, gerekse Genel Kurulun alabileceği tavsiyelerin bağlayıcı olup olmadıkları hususunun belirtilmemiş olduğuna değinerek, Kurucu anlaşmada bu önemli noktanın açıklanmasını istemişti. Konferansta Dominik Cumhuriyetinin söz konusu önergesi kabul edilmemiştir. (53) Önergenin kabul edilmemesi, kanımızca kurucu anlaşmayı hazırlayanların «tavsiye» terimine alışılmış anlamından fazlasını vermek istemediklerini doğrulamaktadır.

Gene San Francisco Konferansında, Genel Kurula yasama görevinin verilmesini öngören önergeler kabul edilmemiştir. Özellikle Filipin temsilcisinin sunduğu önerge gereğince Genel Kurul, ya-

(52) Bkz : *Affaire du Détroit de Corfou, Arrêt sur L'exception préliminaire : C. I. J. Recueil 1948, s. 31 - 32.* Ayrıca bkz : Arnavutluğun atadığı *ad hoc* yargıç Dr. Daxner'in muhalefet şerhi, *ibid.*, s. 33 - 35. Divan kararında, Güvenlik Meclisinin aldığı ve meselenin Divana götürülmesini öngören tavsiyenin bağlayıcı olup olmadığını incelememiştir; çünkü, taraflar bu hususu zaten kabul etmişlerdi. Bkz : G. G. Fitzmaurice, «The Law and Procedure of the International Court of Justice : International Organizations and Tribunals» *B. Y. B. I. L.*, 1952, s. 31.

(53) *Documents of the United Nations Conference on International Organization, San Francisco, 1945, c. 1, (Commission II, General Assembly), New York, 1945, s. 289 - 290.*

sama yetkisi ile donatılacak ve Güvenlik Meclisinde çoğunlukla kabul edildiği takdirde üyeler için bağlayıcı niteliği olan Milletlerarası Hukuk kurallarını benimseyebilecekti. (54) Ancak, bu konuyla ilgili diğer önergeler gibi, Filipin önergesi de Konferansın ikinci komisyonunda reddedilmiştir. (55) Sloan'a göre, hazırlık çalışmaları sırasında Filipin önergesinin kabul edilmemesi, yalnızca Kurulun ulusal yasama organları gibi kanun niteliğinde genel tasarruflar yapma yetkisinden yoksun olduğunu göstermektedir. Oysa, yasama süreci bağlayıcı kararlar alabilmenin tek biçimi değildir. Başka deyimle, hazırlık çalışmaları, Kurulun devletlere bağlayıcı güçte kararlar yöneltemeyeceğini göstermez. (56) Kanımızca, Filipin önergesini, Dominik önergesinin kabul edilmemesi olayı ile birlikte değerlendirmek gerekir. Gerçekten, hazırlık çalışmalarında Kurula yasama yetkisinin verilmemesini savunanlar yukarıda da belirttiğimiz gibi, aynı zamanda Kurulun bağlayıcı nitelikte tavsiyelerde bulunmamasını isteyenlerdir.

Kurulun üye devletlere yönelttiği kararların bağlayıcı olmadıklarını ispatlamak için Kuruldaki oylama sisteminin özelliğine de başvurulmuştur. Fransız hukukçusu Brugière, Kurul içtüzüğü'nün 88 inci maddesi gereğince, «hazır bulunan ve oy veren» deyiminin olumlu veya olumsuz oy kullananlar anlamına geldiğini ve çekimser kalan üyelerin oy vermemiş gibi sayıldıklarını, dolayısıyla Kurulun çok az sayıda devletin oyu ile kararlar alabileceğini hatırlattıktan sonra, bu usul kuralının nedenini üyelere yöneltilen kararların buyurucu ve bağlayıcı nitelikte olmamalarına bağlamaktadır. (57)

Devletlere yöneltilen Kurul kararlarının bağlayıcı olmadıkları görüşü, çeşitli hukuk tesbit edici araçların da üzerinde anlaşmaya vardıkları bir husustur. Genel Sekreter Hammarskjold, 1960-61 süresi için hazırlamış olduğu yıllık raporunda bu kararların bağlayıcı olmadıklarını şöyle belirtiyordu: «Genel Kurul kararları üye devletlere karşı ancak birer tavsiye niteliğindedir... bu bakımdan geleneksel milletlerarası konferanslardan sonra andlaşma yolu ile doğan yükümler burada söz konusu değildir.» (58)

(54) *U. N. C. I. O.*, c. III, s. 536 - 537.

(55) *U. N. C. I. O.*, c. IV, s. 70, genel olarak bu önergeler için bkz : Herbert W. Briggs, *The International Law Commission*, Cornell University Press, New York, 1965, s. 6 - 12.

(56) Sloan, *op. cit.*, s. 7.

(57) P. F. Brugière, *op. cit.*, s. 69.

(58) *Introduction to the Annual Report of the Secretary - General on the Work of the Organization*, 16 June 1960 - 15 June 1961, New York, 1961, s. 3.

Yargıç Klaestad ile Lauterpacht, Milletlerarası Adalet Divanı'nın, «Güney Batı Afrika Ülkesine İlişkin Rapor ve Dilekçelere Ait Sorunlarda Oylama Usulü» hakkındaki 7 Haziran 1955 tarihli istişarî mütalâasına eklemiş oldukları şahsî mütalâalarda, Kurulun devletlere yönelttiği kararların tavsiye niteliğinde olduğunu; dolayısıyla bunların hiçbir şekilde gerçek bir hukukî yüküm doğuramayacaklarını ve tavsiyelere muhatap olan devletlerin hukuk açısından bunlara uymak zorunda olmadıklarını belirtmişlerdi. (59) Öte yandan, yazarlar da bu görüşe yaygın bir şekilde katılmaktadırlar. (60)

Milletlerarası Adalet Divanı ise, 20 Temmuz 1962 tarihli «Birleşmiş Milletlerin Bazı Giderleri» üzerindeki istişarî mütalâasında, Kurulun Teşkilât - içi kararlarının bağlayıcılığını belirtirken tavsiyeleri (yani Andlaşmanın 10 - 14 üncü maddeleri gereğince devletlere yönelttiği kararları) bağlayıcı kararlardan ayrı tutarak bu görüşü doğrulamıştır. (61)

Devletler de, gerek açıklamaları, gerekse davranışlarıyla Kurulun kendilerine yönelttiği kararların bağlayıcı güçten yoksun olduklarını ve bunlara uyma bakımından hukukî bir yüküm altında bulunmadıklarını ortaya koymuşlardır. Aslında devletlere yöneltilen Kurul kararlarının bağlayıcı ve buyurucu olmadıkları, Birleşmiş Milletler uygulamasında yaygın olarak kabul edilen bir husustur. Bu nedenle, Devletler bu açık gerçeği pek seyrek durumlarda belirtmek zorunda kalmışlardır.

Örneğin, Kurulun 12 Aralık 1946 tarihinde aldığı 39 (I) sayılı ve üye devletlere İspanya hükümeti ile olan diplomatik ilişkile-

(59) Yargıç Klaestad'ın görüşleri için bkz : C. I. J. Recueil 1955, s. 25; Yargıç Lauterpacht için bkz : *ibid.*, s. 52.

(60) Bailey, *op. cit.*, s. 149; L. M. Goodrich and E. Hambro, *Charter of the United Nations Commentary and Documents*, Boston, 1949, s. 151 - 152; Kelsen, *op. cit.*, s. 195 - 197; L. M. Goodrich, *The United Nations*, Stevens and Sons, London, 1960, s. 64 - 65 ve 206 - 210; P. E. Brugière, *op. cit.*, s. 23; H. Field Haviland Jr., *Le Rôle Politique de L'Assemblée générale des Nations Unies*, P. U. F., Paris, 1952, s. 96; L. M. Goodrich and A. P. Simons, *The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*, Washington, 1957, s. 249; D. W. Bowett, *op. cit.*, s. 42; C. Eagleton, *International Government*, 3. b., New York, 1957, s. 321; Gönlübol, *op. cit.*, s. 216.

(61) *Certaines dépenses des Nations Unies (article 17, paragraphe 2, de la Charte)*, Avis consultatif du 20 juillet 1962 : C. I. J. Recueil 1962, s. 163.

rine son vermelerini tavsiye eden kararı, Birleşmiş Milletler organları önünde görüşülürken çeşitli devletlerin temsilcileri Kurul kararlarının bağlayıcı güçten yoksun olduklarını açıklamışlardı. Fransa temsilcisi Jouhaux, 12 Aralık 1946 da Birinci Komisyonda yaptığı konuşmada bu konuda şöyle demişti : «Birleşmiş Milletler Kararlarının buyurucu niteliği yoktur. Bu karar aslında hükümetlere yöneltilmiş bir talep olup, söz konusu hükümetlerin hareket özgürlüğünü saklı tutmaktadır.» (62) Gene aynı karar ile ilgili olarak Norveç temsilcisi Wold, 9 Aralık 1946 da Birinci Komisyon önünde yaptığı bir konuşmada, söz konusu kararın lehinde oy kullanılacağını; ancak kararın uygulanması hususunda endişeleri olduğunu, çünkü «bir Genel Kurul tavsiyesinin üye devletleri hukuk açısından bağlayamayacağını» bildirmişti. (63) Daha sonra, bu kararın akıbeti Genel Kurul'un Üçüncü Dönem toplantısında Birinci Komisyonda tartışılırken, Arjantin temsilcisi Arce, 6 Mayıs 1949 da yaptığı bir konuşmada şöyle demişti : «Bence, Genel Kurul'un 39 (I) sayılı kararının hukukî değeri yoktur, çünkü, bu karar devletlerin uyup uymamakta serbest oldukları bir tavsiyeden ibaretir.» (64) Aynı toplantıda, Mısır temsilcisi Lütfi memleketinin hiç bir zorunluluk altında olmaksızın, adı geçen kararı uyguladığını belirtmişti. (65)

Güney Afrika Birliği temsilcisi, ülkesinde bulunan Hintli azınlıklara yapılan muamele ile ilgili olarak Kurulun, 8 Aralık 1946 tarih ve 44 (I) sayılı kararını, 12 Kasım 1947 de Birinci Komisyonda yaptığı konuşmada şu şekilde değerlendirmiştir : «Güney Afrika'nın Genel Kurula itaat etmediğini öne sürmek yersizdir; çünkü, Kurul'un tavsiyesi emir değildir.» (66)

Genel Kurul'un, 10 Aralık 1948 de, 217 (III) sayılı bir karar ile benimsediği İnsan Hakları Evrensel Bildirisi hakkında görüşlerini açıklayan çeşitli devletlerin temsilcileri, bu kararın bağlayıcı olamayacağını belirtmişlerdi. Örneğin, Haiti, Lübnan, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Yeni Zelanda temsilcileri, Kurul kararına bağlayıcı güç kazandırılması için devletlere ahdî yükümler

(62) Brugière, *op. cit.*, s. 227.

(63) *Bulletin Hebdomadaire Nations Unies*, c. I, No. 20, 17 Aralık 1946, s. 10.

(64) *Documents Officiels de la Troisième Session de l'Assemblée générale, Deuxième Partie, Première Commission, Comptes rendus des séances 5 avril - 13 mai 1949*, s. 204.

(65) *ibid.*, s. 205.

(66) *Bulletin Hebdomadaire Nations Unies*, c. III, No. 22, 25 Kasım 1947, s. 711.

getirecek bir Sözleşmeye ihtiyaç olduğunu öne sürmüşlerdir (67) Kurulun Doğal Kaynaklar Üzerinde Daimî Egemenliğe İlişkin, 14 Aralık 1961 tarih ve 1803 (XVII) sayılı kararı hakkında, Arjantin temsilcisi bunun Milletlerarası Hukuka göre hiçbir bağlayıcı gücü olamayacağını, Filipin temsilcisi ise, kararın devletlere hukukî yükümler getirmediğini belirtmiştir. (68)

Birleşmiş Milletler Özel Uzay Komitesinin Hukuk-alt-komitesinde, 16 Nisan - 3 Mayıs 1963 tarihleri arasında, Uzay ile ilgili hukuk ilkelerinin alacağı şekil tartışılırken, İngiltere temsilcisi Kurul kararlarının Birleşmiş Milletler Andlaşmasının öngördüğü durumlar dışında devletler için bağlayıcı olamayacağını belirtmişti. (69) Polonya temsilcisi aynı konuda şunları söylemişti: «Devletlerin tutumu ne olursa olsun - bağlandıklarını kabul etsinler veya etmesinler - Genel Kurul kararları ancak tavsiye niteliğindedir.» (70) Çekoslovakya temsilcisi de, Kurul kararlarının, ancak tavsiye niteliğinde olduklarını, bu nedenle devletleri bağlayacak milletlerarası bir andlaşmaya ihtiyaç olduğunu belirtmişti. (71) Aynı konu Birinci Komisyonda tartışılırken, söz alan Fransa temsilcisi şu görüşü öne sürmüştü: «Bir Genel Kurul kararı, oybirliği ile kabul edilmiş olsa bile, üye devletlere *strictu sensu* anlamda hukukî vecibeler yükleyemez. Bu çeşit yükümler, ancak milletlerarası andlaşmalardan doğabilir.» (72)

1966 yılında, Genel Kurulun kurmuş olduğu «Devletler arasında İşbirliği ve Dostane Münasebetlere İlişkin Milletlerarası Hukuk İlkeleri Özel Komite» sinde, Kurulun 21 Aralık 1965 tarih ve 2131 (XX) sayılı, Devletlerin Bağımsızlık ve Egemenliklerinin Korunmasına ve İçişlerine Müdahalenin Kabul Olunmazlığına İlişkin Kararın hukukî değeri tartışılmıştır. Fransa, İtalya, Japonya, ve Kanada temsilcileri kararın bağlayıcı olarak sayılamayacağını açıklamışlardır. (73)

Son olarak, Kurulun 18 Aralık 1965 tarih ve 2077 (XX) sayılı Kıbrıs kararı dolayısıyla, Kurul kararlarının bağlayıcılığı hakkın-

(67) *United Nations Year Book 1948 - 49*, s. 531.

(68) A/C.2/SR. 859. 15 - 15.

(69) Hukuk Alt Komitesi, 17 Nisan 1963, A/AC. 105/C. 2/SR. 17, s. 9.

(70) A/AC. 105/C. 2/SR. 9, s. 9.

(71) A/AC. 105/C. 2/SR. 20, s. 8.

(72) Birinci Komisyon, 2 Aralık 1963, A/C. 1/PV. 1342, s. 77.

(73) *Report of the 1966 Special Committee, on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States*, A/6230, 27 Haziran 1966, s. 153 - 159.

da yetkili otoriteler tarafından açıklanmış bulunan Türk görüşüne değineceğiz. İçişleri Bakanı ve Dışişleri Bakanı Vekili Faruk Sükan, 20 Aralık 1965'de Millet Meclisinin toplantısında, Kıbrıs konusunda alınan karar ile ilgili olarak, gündem dışı bir konuşma yapmış ve şunları söylemiştir :

«...Birleşmiş Milletler umumî heyetinde Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak alınan karar tavsiye kararıdır ve bu karara riayet mükellefiyetimiz yoktur. Çünkü bu tavsiye kararı milletlerarası hukuku kaidelerine ve Birleşmiş Milletler anayasasının 12 nci maddesine aykırı düşmektedir...» (74)

Dışişleri Bakan Vekilinin bu açıklamasından, Kurul kararlarının genel olarak bağlayıcı olmadıkları anlamı çıkmamaktadır. Gerçekten, söz konusu karar ile Türkiye'nin bağlı sayılmıyacağı ileri sürülmekte ve gerekçe olarak da bu kararın birtakım normlara aykırı düşmesi gösterilmektedir. Ancak, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlıyangil, aynı konuda 22 Aralık 1965 tarihinde Millet Meclisinde yaptığı bir konuşmada, Kurul kararlarının *per se* bağlayıcı güçten yoksun olduklarını doğrulamıştır. Bakan konuşmasında bu görüşü şöyle açıklamıştır :

«Asamble kararı, ancak ilgili devletlere ve Güvenlik Konseyine bir tavsiye mahiyetindedir. Devletler için hukukî ve bağlayıcı bir vecibe yaratmamaktadır. Türkiye ise, Assamblenin Kıbrıs meselesi hakkındaki tavsiyesini kabul etmediğini komisyonda ve umumî heyette açıkça beyan etmiş ve Türkiye'nin bu tutumunu tescil edilmiştir. Demek oluyor ki, Türkiye bakımından bu karar hiçbir taahhüt ve vecibe doğurmamaktadır ve asamblenin bu kararın tatbikini istemek yetkisi yoktur.» (75)

Buraya kadar, Devletlere yöneltilen kararların bağlayıcı ve buyurucu nitelikten yoksun olduklarını, hukuk tesbit edici araçların görüşlerine de başvurarak, çeşitli kanıtlarla doğrulamaya çalıştık. Kaldı ki, genel Milletlerarası Hukuk kuralları da bu görüşü destekler niteliktedir. Gerçekten Milletlerarası Hukukta temel kural Devletlerin egemenliğidir. Birleşmiş Milletler Andlaşmasının amaçlar ve ilkelere ilişkin Bölümde yer alan 2 nci maddenin 1 inci fıkrası, Teşkilâtın «bütün üyelerin egemen eşitliği prensibi üzerine» kurulduğunu doğrulamaktadır. Temel kural, egemenlik olduğuna göre, çeşitli mahkeme kararlarının da belirttiği gibi, Devletlerin egemenlikleri, başka deyimle hareket özgürlükleri üzerindeki kısıtlamalara

(74) T. C. Dışişleri Bakanlığı, *Dışişleri Belleteni*, Aralık 1965, sayı 15, s. 88 - 89.

(75) *ibid.*, s. 93.

rın açıkca belirtilmiş olması gerekir. (76) Milletlerarası Adalet Divanı, bu görüşü *Bozkurt-Lotus* dâvasında şu şekilde özetlemiştir : «Devletlerin bağımsızlıkları üzerindeki tahditler karine yolu ile çıkarılamaz.» (77) Bu yüzden, üye devletlere yöneltilen Kurul kararlarının bağlayıcı niteliği, karine yolu ile ispatlanamaz. Üye devletlerin, egemenliklerini kısıtlayan bir yetkiyi Genel Kurula tanımış olmaları için, bu hususun Birleşmiş Milletler Andlaşmasında açıkca belirtilmiş olması gerekir. Üye devletler Andlaşmanın 25 inci maddesi ile belirli durumlarda bu yetkiyi Güvenlik Meclisine tanımışlardır. Aynı şekilde, Teşkilât - içine yönelen Kurul kararları ile ilgili olarak - bunların Teşkilâtın işlemesi ve varlığı için elzem olduklarına göre - üye devletlerin bu yetkiyi Kurula zımnen tanımış olduklarını yukarıda görmüştük. Öte yandan, Andlaşmanın 10 - 14 üncü maddelerinde kullanılan tavsiye terimi de Devletlere yüküm doğurabilecek şekilde yorumlanamaz. (78) Üye devletler, Kurulun kendilerine yönelteceği tavsiyeler karşısında kendi başlarına karar verme yetkisini saklı tutmuşlardır. Her Devlet, Kurul tavsiyelerine vereceği ağırlığı, takdir yetkisini kullanarak tesbit edecektir. Virally'nin belirttiği gibi, tavsiye aslında Teşkilât ile devlet arasında bir işbirliği aracıdır. Bu bakımdan, söz konusu işbirliği her iki tarafın rızasını gerektirir. (79)

2. Genel Kurul Tavsiyeleri dolaylı yollardan bağlayıcı ve buyurucu güç kazanabilir mi?

Kurulun üye devletlere yönelttiği kararların *per se* bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksun olduklarını gördük. Bununla birlikte kararlar, kendi güçleri dışındaki birtakım dış etkenlerin rol oynaması ile, dolaylı yollardan bağlayıcı ve buyurucu bir nitelik kazanabilir mi? Örneğin, devletler belirli bir tavsiyeye *a priori* ya da *a posteriori* olarak bağlayıcı güç tanırlarsa, söz konusu tavsiyenin

(76) Bkz : Seha L. Meray, *Devletler Hukukuna Giriş*, c. I, Ankara, 1960, s. 247; Arthur Larson, W. Jenks and Others, *Sovereignty Within the Law*, Stevens and Sons, London, 1965, s. 406 - 413.

(77) *Affaire du Lotus*, C. P. J. I., Série A. No. 10, s. 18.

(78) Nitekim, Milletlerarası Daimi Adalet Divanı, - *Türkiye ile Irak Arasındaki Hududun Tesbiti* sorunu hakkındaki 21 Kasım 1925 tarih ve 12 numaralı istişarî mütalâasında bu konuda şöyle demiştir : «Eğer bir andlaşma hükümlerinin kaleme alınış tarzı müphem ise, kabule şayan birçok tefsir yolundan birini seçerken taraflara en az vecibeler yükleyen tarzın kabul edilmesi gerekir.» C. P. J. I., Série B. No. 12, s. 25.

(79) Virally, «La Valeur juridique des recommandations des Organisations Internationales» *A. F. D. I.*, 1956, s. 90.

niteliği değişir mi? Gider yükleyen bir tavsiye (uygulanması için gereken giderlere bütün üye devletlerin katkıda bulunmaları gerektiğine göre) aslında uygulanması zorunlu olan bir karar niteliğine bürünmez mi? Üye devletlerin başka yollardan kabullendikleri yükümlerin (örneğin Birleşmiş Milletler Andlaşması) yorumunu yapan Kurul tavsiyesinin bağlayıcı gücü nedir? Sıraladığımız bu üç sorunda, tavsiyelerin *per se* güçleri dışında hesaba katılması gereken dış etkenler şunlardır: Devletlerin iradeleri, Andlaşma uyarınca kabul edilen Teşkilâtın masraflarına katılma yükümü, ve tavsiyenin yorumladığı diğer yükümler.

a) Devletlerin iradeleri ve Genel Kurul tavsiyeleri :

Devletler tavsiyenin alınmasından önce, ya da sonra, belirli bir konuda alınacak karara uyacaklarını, yani buna bağlayıcı güç tanıyacaklarını kabul edebilirler. Devletler, Kurul tavsiyeleri karşısında takdir yetkilerini saklı tuttuklarına göre, ya alınacak karardan önce ya da karar alındıktan sonra takdir yetkilerini kullanarak, karara uyacaklarını açıklayabilirler. Bu konudaki irade açıklamaları çeşitli yollardan gerçekleşebilir.

Örneğin, Devletler aralarında yapabilecekleri bir andlaşma ile Kurulun belirli tavsiyelerini kendileri için bağlayıcı sayacaklarını önceden kabul edebilirler. Bu konudaki klasik örnek 10 Şubat 1947 tarihli İtalyan Barış Andlaşmasıdır. (80) Adı geçen Barış Andlaşmanın 23 üncü maddesi gereğince, İtalya Afrika'daki sömürgeleri üzerindeki her türlü haklarından vazgeçecek ve buna karşılık Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, Fransa ve İngiltere söz konusu ülkelerin statülerini andlaşmaya eklenen bir ortak bildiri uyarınca tesbit edeceklerdir. (81) 1947 Barış Andlaşmasında XI inci Ek olarak yer alan bu ortak bildirinin 3 üncü maddesi gereğince de, sözü geçen dört devlet, Barış Andlaşmasının yürürlüğe giriş tarihinden itibaren bir yıl içinde bu ülkelerin statüsü üzerinde görüş birliğine varmadıkları takdirde, konuyu Birleşmiş Milletlere götürmeği ve Genel Kurulun bu konuda alacağı karara uymayı taahhüt etmişlerdi. (82) Dört devlet meseleyi 1948 yılında Birleşmiş Milletlere getirmişler ve Kurul 21 Kasım 1949 da aldığı 289 (IV) sayılı karar ile, Libya ve eski İtalyan Somalisi'ne bağımsız

(80) Sloan, *op. cit.*, s. 16; Virally, *op. cit.*, s. 85; Chaumont, *Les Organisations Internationales*, s. 133.

(81) İtalyan Barış Andlaşması ve Eklerinin metinleri için bkz : *A. J. I. L.*, 1948, No. 2.

(82) *Ibid.*, s. 121 - 122.

birer devlet statüsünü vermiştir. İlgili devletler - aralarında önceden bir andlaşma yapmak suretiyle - takdir yetkilerinden feragat ederek, 289 (IV) sayılı Kurul kararını kendileri için bağlayıcı saymışlar ve kararın öngördüğü çözüm yoluna uymuşlardır. Ayrıca, 1945 den sonra akdedilen Vesayet andlaşmalarında da, Vesayet altındaki ülkelerin yönetimi ile görevlendirilmiş Devletlerin, Kurulun alabileceği kararlara belirli şartlar içinde uyacakları öngörülmüştür. (83)

Öte yandan, Devletler belirli bir Kurul tavsiyesine uyacaklarını, veya bu tavsiyenin uygulanmasını kabul edeceklerini, tavsiye kararı alındıktan sonra, *a posteriori* kabul edebilirler. Burada, üye devlet, tavsiye kararı alındıktan sonra, takdir yetkisini kullanarak söz konusu tavsiyeye uyacağını ayrı bir irade açıklaması ile belirtmektedir. İlgili Devlet bu irade açıklamasını, ya Teşkilât ile akdeceği özel bir andlaşma, ya da tek - taraflı bir tasarrufla yerine getirebilir.

Tavsiyenin Kurulda oylanması sırasında, tasarı - tavsiyenin lehinde oy kullanan Devlet tavsiye lehinde oy kullandığı için bu karara bağlayıcılık tanımış sayılmaz. (84) Gerçekten, Kurul tavsiyesinin lehinde oy kullanan Devlet, oylama yolu ile Kurul kolektif iradesinin oluşumuna katılmaktadır. Bu kolektif irade sonucunda da ortaya çıkan, bağlayıcı güçten yoksun bir karardır. Bu başka deyimle, kararın alınmasında kullanılan oy yalnızca bu kararın oluşumunu etkiler ve niteliğini hiçbir şekilde değiştiremez. (85)

Bu yüzden, tavsiyenin dolaylı yoldan bağlayıcı sayılması için, ilgili Devletin, tavsiye kararı alındıktan sonra, ayrı bir irade açıklamasında bulunması gerekir. Örneğin, Genel Kurul 1956 yılında, İsrail, İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin Süveyş Kanalı bölgesini işgal etmeleri üzerine Kasım 1956 da aldığı tavsiye niteliğini taşıyan birtakım kararlarla, ilgili Devletlerden belirli isteklerde bulunmuştur. Kurul, 2 Kasım 1956 da 997 (ES, 1 sayılı kararı ile, çatışma-

(83) Örneğin, Togo ülkesini vesayet altına alan 13 Aralık 1946 tarihli andlaşmanın 6 ncı maddesi uyarınca Fransa, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının yönetebileceği tavsiyeleri - bunların vesayet ülkesi halkının çıkarlarına, Vesayet sisteminin güttüğü amaçlara, Vesayet andlaşmasının hükümlerine uygun olmaları şartı ile - Vesayet altındaki ülkede uygulamak vecibesini yüklenmiştir. Bkz : Virally, *op. cit.*, s. 85.

(84) Bazı yazarlara göre, Kurul tavsiyeleri oylamada lehte oy kullanmış olan Devletleri bağlamaktadır. Bkz : F. A. Vallat, «The General Assembly and the Security Council of the United Nations» *B. Y. B. I. L.*, 1952, s. 74.

(85) Bindschedler, *op. cit.*, s. 345; Fitzmaurice, *op. cit.*, s. 4.

ya taraf olan bütün Devletlerden derhal bir ateş kese uymalarını ve kuvvetlerini 1949 Bırakışması Mütarekesi çizgisinin gerisine çekmelerini istemiştir. 5 Kasım 1956 tarih ve 1000 (ES-1) sayılı karar ile, ateş kesi sağlamak ve denetlemek amacı ile bir Birleşmiş Milletler Olağanüstü Durum Kuvvetini (UNEF) kurmuş ve 7 Kasım 1956 tarih ve 1001 (ES-1) sayılı kararında ise, üye devletlerin Genel Sekreter ile anlaşarak kurulacak kuvvete askerî katkılarda bulunabileceklerini öngörmüştür. (86) Yönetildikleri Devletler için bağlayıcı güçte olmayan bu kararların uygulanması, ilgili Devletlerin *a posteriori* verdikleri mutabakatların sayesinde olmuştur. Gerçekten, taraflar Kasım 1956 başlarında yaptıkları tek-tarafli irade açıklamalarıyla, adı geçen kararlara uymayı kabul etmişlerdir. (87) Öte yandan, bazı durumlarda başlangıçta tek-tarafli bir irade açıklamasına dayanan mutabakatlar, sonradan Teşkilât ile ilgili Devlet arasında bir andlaşma yapılması suretiyle teyid edilmiştir. Gerek Birleşmiş Milletler Kuvvetini ülkesine kabul eden Devlet, gerekse Kuvvete askerî katkıda bulunan Devletler, yaptıkları irade açıklamalarına ek olarak Teşkilât ile ayrı andlaşmalar akdetmişlerdir.

Devletlerin, belirli Kurul tavsiyelerine uyacaklarını, tavsiye kararından önce, ya da sonra yapacakları irade açıklamaları veya andlaşmalar ile kabul edebileceklerini görmüş bulunuyoruz. Burada araştırılması gereken husus şudur: Belirli Devletlerin yaptıkları irade açıklamaları sonucunda, kabul edilen Kurul tavsiyesinin niteliği değişmiş midir? Başka deyimle, önce tavsiye niteliğini taşıyan karar, belirli devletler tarafından bağlayıcı olarak kabul edildikten sonra, bağlayıcı güç kazanıp gerçek bir karar biçimine mi bürünmüştür? Bir görüşe göre, tavsiyeyi bağlayıcı olarak kabul eden Devlet ile Teşkilât arasında, iradelerin teatisi sonucunda yeni

(86) Süveyş olayı ile ilgili Genel Kurul kararlarının metinleri için bkz : Bloomfield and others, *International Military Forces*, Little, Brown and Comp., U. S. A., 1964, s. 281 - 286; *The Suez Canal Settlement*, (edit. E. Lauterpacht), Stevens and Sons, London, 1960.

(87) Bkz : *Yearbook of the United Nations*, 1956, s. 28 - 34. Söz konusu Kurul kararlarının gücü ve tarafların rızaları için bkz : Bindschedler, *op. cit.*, s. 354 - 355; Charles Chaumont, «La Situation juridique des Etats Membres à l'égard de la Force d'urgence des Nations Unies» *A. F. D. I.*, 1958, s. 421 - 436; Louis B. Sohn, «Authority of the United Nations to Establish and Maintain a Permanent United Nations Force» *A. J. I. L.*, 1958, s. 229 - 241; Finn Seyersted, «United Nations Forces : Some Legal Problems» *B. Y. B. I. L.*, 1961, s. 374 - 375 ve 462; John W. Halderman, «Legal Basis for United Nations Armed Forces» *A. J. I. L.*, 1962, s. 977, 994 - 995.

bir hukukî bağ kurulmuş ve Kurul tavsiyesi niteliğini değiştirerek bağlayıcı bir karar olmuştur. (88) Ters yönde bir görüş uyarınca, tavsiye niteliğini değiştirmez. Tavsiyenin bağlayıcı niteliği tanındığında, ortaya birbirinden ayrı ve birbirine koşut iki hukukî eylem çıkmaktadır. *Per se* bağlayıcı güçten yoksun olan bir hukukî eyleme (Kurul tavsiyesi) bunu bağlayıcı olarak tanıyan ikinci bir hukukî eylem (Devletin irade açıklaması) eklenmektedir. Bağlayıcı gücün dayanağı, bu eylemlerden birincisi değil, ikincisidir. (89)

Bu durumda tavsiye, niteliğini değiştiremez; çünkü, milletlerarası organlar tarafından alınan kararların hukukî ağırlığı, bu organlara kurucu andlaşmalarla tanınmış bulunan yetkiye bağlıdır. Tavsiyeye bağlayıcılık tanıyan Devletler kendilerini bir yükümlün altına sokmuş sayılırlar ve bağlayıcılık, ancak tavsiyeye bu niteliği tanımış olan üyeye karşı ileri sürülebilir.

b) Gider yükleyen Genel Kurul Tavsiyeleri :

Kurulun devletlere yönelttiği tavsiyelerin bağlayıcı olmadıklarını öngören ana kural, Milletlerarası Adalet Divanının, «*Birleşmiş Milletlerin Bazı Giderleri*» hakkındaki 20 Temmuz 1962 tarihli iştişarî mütalâası ile sarsılmıştır. (90) Divan, mütalâasında üye devletler bakımından tavsiye niteliğinde olan birtakım Kurul kararlarının uygulanması ve yürütülmesi için gereken giderleri, «*Teşkilâtın giderleri*» olarak nitelemiş ve bunların Andlaşmanın 17/2 maddesi gereğince bütün üye devletler tarafından ödenmesi gerektiğini öne sürmüştür. (91)

(88) Bkz : Chaumont, *Les Organisations Internationales*, 1962 - 63, s. 137; Bastid, *op. cit.*, s. 290. Bu yazarlara göre, Kurul tavsiyesinin kabul edilmesi ile ortaya iki taraflı bir işlem çıkmaktadır.

(89) Sloan, *op. cit.*, s. 18; Bindschedler, *op. cit.*, s. 350.

(90) *C. I. J. Recueil* 1962, s. 151.

(91) *Ibid.*, s. 164. Genel Kurul, 20 Aralık 1961 de 1731 (XVI) sayılı bir karar ile Milletlerarası Adalet Divanından şu konuda bir mütalâa istemişti : Birleşmiş Milletler Olağanüstü Durum Kuvveti (UNEF) ile Birleşmiş Milletler Kongo Kuvveti (ONUC) nin finansmanı için Genel Kurulca, 1956 - 1960 yılları arasında alınmış olan birtakım kararlarda öngörülen giderler, Kurucu andlaşmanın 17/2 maddesi gereğince, «*Teşkilât giderleri*» olarak sayılabilir mi? Divanın, 20 Temmuz 1962 tarihli iştişarî mütalâasında bu soruya olumlu bir şekilde cevap verirken izlediği muhakeme tarzı özet olarak şöyledir : «*Teşkilât giderleri*» deyimini ashında Teşkilâtın amaçlarının gerçekleştirilmesi için gereken bütün giderlerdir ve Kongo ile Orta Doğudaki Barış kuvvetlerinin giderleri bu amaçlara uygun düşen eylemlerden doğmuştur. Dolayısıyla, adı geçen giderler «*Teşkilât giderleri*» olup, Andlaşmanın 17/2 maddesinin

Divanın görüşünü, mütalâaya konu olan sorunlardan birini ele alarak, somut bir biçimde belirtelim. Yukarıda da değindiğimiz üzere, Genel Kurul, Kasım 1956 da tavsiye niteliğini taşıyan kararlarla, Süveyş bunalımına taraf olan devletlerden birtakım isteklerde bulunmuş ve 1000 (ES - 1) sayılı karar ile bu isteklerini yürütmek, denetlemek amacı ile bir Birleşmiş Milletler Kuvveti kurmuştu. Kurul, öte yandan, 1956 - 1960 yılları arasında aldığı çeşitli kararlar ile Kuvvete ilişkin giderlerin, bütün üye devletler tarafından karşılanması gerektiğini öngörmüştü. Divanın da bu giderleri «Teşkilât giderleri» olarak nitelemiş olması, tavsiyelerin gücü yönünden şu sonucu doğurmaktadır: Kararların aleyhinde oy vermiş olanlar da dahil olmak üzere, bütün üye devletler Andlaşmanın 17/2 maddesi gereğince, aslında tavsiye niteliğinde olan 1956 kararlarının uygulanması ve denetlenmesi için gereken bütün giderleri karşılamak zorundadırlar. Başka deyimle, Divana göre gider yaratan Kurul tavsiyeleri bağlayıcılık kazanmaktadır. (92) Bu durumda, gider yükleyen tavsiyeler, Yargıç Winiarski'nin 1962 tarihli istişarî mütalâaya eklediği muhalefet şerhinde belirttiği gibi, «kısmen bağlayıcı» bir nitelik kazanmaktadır. (93)

Nitelikleri itibarıyla bağlayıcı olmayan Kurul tavsiyelerinin, dolaylı yoldan bağlayıcılık kazanmaları sonucunu doğuran bu görüş, aslında Birleşmiş Milletler Andlaşmasının - yanlış yorumlandıkları takdirde birbirleriyle çelişebilecek - iki ayrı ilkesi ile izah edilebilir. Adı geçen ilkeler şunlardır: 1) Genel Kurul kararları, belirli istisnaların dışında bağlayıcı değildir; 2) Andlaşmanın 17 nci maddesinin 2 nci fıkrası gereğince, üye devletler «Teşkilât gi-

kapsamına girmektedir. Genel Kurulu, Divandan bu konuda bir mütalâa istemeğe iten malî sorunlar için bkz : John G. Stoessinger and Associates, *Financing the United Nations System*, The Brookings Institution, Washington, 1964; Cem Sar, *Le Financement des Activités de l'O. N. U., 1945 - 1961*, Ankara, 1963; İstişarî Mütalâanın yorumu için bkz : Hubert Thierry, «l'Avis consultatif de la Cour internationale de Justice sur certaines dépenses des Nations Unies» *A. F. D. I.*, 1962, s. 247 - 277.

(92) J. F. Hogg, «Peace - Keeping Costs and Charter Obligations, Implications of the I. C. J. decision on certain expenses of the United Nations» *Columbia Law Review*, 1962, s. 1263; Leo Gross, «Expenses of the United Nations for Peace Keeping Operations : The Advisory Opinion of the I. C. J.» *International Organization*, 1963, s. 8 - 9.

(93) Yargıç Winiarski, bu konuda şöyle demektedir : «Tavsiyelerin, bunları kabul etmeyen Devletler için hangi muhakeme çabası sonucunda bağlayıcı olabileceğini anlamak güçtür. Bir tavsiyenin nasıl olur da kısmen bağlayıcı olabileceğini kestirmek de güçtür...» *C. I. J. Recueil 1962*, s. 234.

derlerini» karşılamak vecibesini yüklenmişlerdir. (94) İkinci ilke geniş yorumlanırsa, Kurul tavsiyelerinin doğurduğu giderler üye devletlere zorunlu olarak ödetilebilir.

Gerçekten, Kurulun Teşkilât - içi alanlarda belirli işlemleri yerine getirirken bağlayıcı kararlar alabileceğini görmüştük. Bu çeşit kararların başında, Kurulun 17 nci madde gereğince sahip olduğu malî yetki gelmektedir. Adı geçen madde gereğince, Kurul Teşkilât giderlerini üye devletler arasında paylaşır ve bu konuda bağlayıcı karar alır. (95) Üye devletler, kurucu andlaşma ile Teşkilât giderlerini karşılamak yükümünü kabul etmişlerdir. Öte yandan, Andlaşmanın 18 inci maddesi uyarınca, «bütçe meseleleri» önemli sorunlar arasında sayıldığından, giderler Kurulda hazır bulunan ve oy veren üyelerin üçte iki çoğunluğu ile karşılanır. Bu çoğunluğa katılmamış üyeler de söz konusu giderleri karşılamak zorundadırlar.

Burada temel sorun şudur: Kurul, bütçe meselelerinde sahip olduğu bağlayıcı karar verme yetkisini kullanarak, başka alanlarda alacağı tavsiye niteliğindeki kararları dolaylı bir biçimde yarıbağlayıcı duruma sokabilir mi? Bu soruya verilecek cevap, 17 nci maddede yer alan «Teşkilât giderleri» deyiminin kapsamına dayanmaktadır. Şöyle ki, bu deymi geniş yorumlayarak içine Birleşmiş Milletler Teşkilâtının amaçlarına uygun her türlü faaliyetlerden doğan giderleri, bu arada bağlayıcı olmayan tavsiyelerin yürütülmesi için gereken giderleri de sokarsak, Kurula tavsiyelerin niteliğini değiştirme yetkisini tanımış oluruz. Divan bu yolu seçmiştir.

Oysa, üye devletlerin malî konularda kabul etmiş oldukları yükümler sınırlıdır. Andlaşmanın 17 nci maddesi ile Kurula verilen yetki, istisnaî bir yetkidir; ve istisnaların geniş yorumlanması, devletlerin egemenlikleri üzerinde kısıtlamaların söz konusu olduğu alanlarda yanlış sonuçlar doğurabilir. Bu yüzden, «Teşkilât giderleri» deyiminin dar bir biçimde yorumlanması gerekecektir. Genel olarak, milletlerarası teşkilâtların uygulamaları göz önünde tutulduğunda, «Teşkilât giderleri» nin kapsamını şu şekilde tanımlamak gerekecektir: Teşkilâtın idarî faaliyetlerinden ve organların bağlayıcı kararlarından doğan giderler. Nitekim, üye devletler, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının ve dolayısıyla 17 nci mad

(94) Bkz.: Yargıç Sir Gerald Fitzmaurice'in şahsî mütalâası, *ibid.*, s. 212.

(95) Sar, *op. cit.*, s. 104 - 106.

dedeki yükümü kabul ederken, Teşkilâtın normal olarak çalışmasını mümkün kılacak giderleri karşılamayı kabul etmişlerdir. (96)

Yukarıda sözünü ettiğimiz, ilkelerden ikincisi (üye devletlerin Teşkilât giderlerini karşılamak vecibesini yüklenmiş olmaları) geniş bir biçimde yorumlanarak, birinci ilke (Kurul kararlarının, belirli istisnalar dışında bağlayıcı olmadıkları) ile çelişir duruma sokulamaz. Başka deyimle, Kurulun malî yetkisini arttırmak suretiyle, Andlaşmada öngörülemeyen yeni vecibeler, üye devletlere yüklenemez. (97) Bu bakımdan Divandan farklı düşünerek, gider yükleyen Kurul tavsiyelerinin devletler için bağlayıcı olamayacağı kanısındayız.

c) Belirli yükümleri yorumlayan Genel Kurul Tavsiyeleri :

Genel Kurulun tavsiyelerinde, sık sık üye devletlerin Birleşmiş Milletler Andlaşması ile kabul etmiş oldukları yükümler hatırlanmakta ve devlet, ya da devletlerden istenen çeşitli davranışlar, söz konusu yükümlere dayandırılmaktadır. Üye devletlerin, Birleşmiş Milletler Andlaşmasını kabul etmekle üstlerine aldıkları genel nitelikteki yükümler, Kurul tavsiyesinin aracılığı ile, özel ve somut bir olaya bağlanmaktadır. Böyle olunca, Kurul tavsiyesi kurucu andlaşmada yer alan çeşitli yükümleri yorumlamış olmaktadır. (98)

-
- (96) Birleşmiş Milletler faaliyetlerinin finansmanında izlenen uygulama da bu görüşü doğrulamaktadır. Teşkilâtın normal ve idarî faaliyetlerinin doğurduğu giderler, Teşkilâtın olağan bütçesine alınmakta ve 17 nci madde gereğince üyelerin zorunlu katkıları ile karşılanmaktadır. Oysa, Teşkilâtın diğer faaliyetleri, bütçe dışı olağanüstü özel hesaplarda belirtilmekte ve üye devletlerin isteklerine bağlı olan gönüllü katkılarla karşılanmaktadır. Stoessinger, *op. cit.*, s. 191 - 210, Sar, *op. cit.*, s. 121 - 245.
- (97) Aksi takdirde, Fransa hükümetinin Milletlerarası Adalet Divanının Sekreterliğine yolladığı 15 Şubat 1962 tarihli mektubunda belirttiği gibi Genel Kurulun bütçe sorunlarına ilişkin yetkisi, bu organa devletler - üstü bir dünya hükümeti niteliğini verir. Bkz : *C. I. J. Mémoires 1962*, s. 131.
- (98) Örneğin, Genel Kurul 15 Aralık 1965 tarih ve 2054 (XX) sayılı kararında, Güney Afrika Birliği hükümetinin ırk ayrımı politikasını suçlarken, adı geçen Devletin Birleşmiş Milletler Andlaşması altındaki yükümlerini ihlâl ettiğini açıkça belirtmiştir. Kararın metni için bkz : *Resolutions adopted by the General Assembly during its Twentieth Session, 21 September - 22 December 1965*, A/6014, s. 16 - 17. Kurulun 18 Aralık 1965 tarih ve 2077 (XX) sayılı Kıbrıs ilişkin tavsiyesinde, «...üye devletlerden, Birleşmiş Milletler Andlaşması, özellikle 2. maddenin 1. ve 4. paragrafları gereğince yüklenmiş oldukları taahhütlere uygun olarak, Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlık, birlik, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı göstermelerini ve herhangi bir müdahaleden kaçınmalarını» istemişti. Bkz : *ibid.*, s. 9 - 10.

Bu şekilde yüküm yorumlayan Kurul tavsiyelerine ilişkin olarak, araştırılması gereken sorun şudur : Kendisi, bağlayıcı güçten yoksun olsa bile, üye devletlerin ahdî yollarla kabul etmiş oldukları yükümleri yorumlayan bir Kurul tavsiyesi dolaylı bir biçimde bağlayıcılık kazanır mı?

Bu soruna olumlu bir şekilde cevap verilebilmesi için, Kurulun bağlayıcı ve buyurucu yorum yapmak yetkisine sahip olması gerekir. (99) Oysa, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında yorumla ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Sorun, San Francisco Konferansında tartışılmış ve kurucu andlaşmaya bu konu ile ilgili olarak bir hükmün konulmaması kararlaştırılmıştı. (100)

San Francisco Konferansının, Dördüncü Komisyon, İkinci Komitesinin nihaî raporunda Teşkilât organlarının çalışmaları sırasında görevlerine ilişkin Andlaşma hükümlerini yorumlayabilecekleri öngörülmekteydi. (101) Adı geçen raporda kabul edilen görüş uyarınca, Teşkilât içinde kurucu andlaşmayı yorumlamaya yetkili belirli bir organ yoktur. Her organ, andlaşmayı kendi başına yorumlayabilmektedir. Dolayısıyla, Genel Kurul da Andlaşmayı yorumlayabilir. Fakat, Kurulun yapacağı yorum, gene adı geçen raporda belirtildiği üzere, üye devletler için bağlayıcı ve buyurucu değildir. Gerçekten, ikinci Komitenin raporunda bu konu ile ilgili olarak şöyle denilmektedir : «Teşkilâtın herhangi bir organı tarafından yapılan yorumların, üyelerin bütünü tarafından kabul edilmediği takdirde bağlayıcı kuvveti bulunmayacağına şüphe yoktur.» (102) Rapordaki bu açıklamanın karşıt kavramından hareket eden bazı yazarlar, üye devletlerin büyük bir çoğunluğunun katıldığı bir Kurul yorumunun bağlayıcı olması gerektiği görüşünü ileri sürmüşlerdir. (103) Oysa, aynı raporda bağlayıcı yorumun ancak Birleşmiş Milletler Andlaşmasında öngörülen normal değişiklik usulleriyle sağlanabileceği öngörülmüştür. (104) Böyle olunca, yorum ta-

(99) H. Lauterpacht, *International Law and Human Rights*, Setevens and Sons, London, 1950, s. 409.

(100) Gönübol, *op. cit.*, s. 205; Goodrich and Hambro, *op. cit.*, s. 589.

(101) Bkz : *U. N. C. I. O.*, c. XIII, s. 709.

(102) *Ibid.*, s. 710.

(103) Oscar Schachter, «The Relation of Law, Politics and in the United Nations» *Recueil des Cours*, 1963, II, s. 186; Bu görüşü desteklemekle birlikte Ganah hukukçu Asamoah şöyle demektedir : «Yorumların bağlayıcılığı güç bir sorundur ve bu konuda kolay çözüm yollarını öne sürmek imkânsızdır.» Obed Y. Asamoah, *The Legal Significance of the Declarations of the General Assembly of the United Nations*, Martinus Nijhoff, The Hague, 1966, s. 39.

(104) *U. N. C. I. O.*, c. XIII, s. 710.

şıyan Kurul tavsiyesinin - büyük bir çoğunluk ile kabul edilmiş olsa bile - üye devletler için bağlayıcı bir gücü yoktur. (105)

Birleşmiş Milletler Teşkilâtında, Genel Kurul dahil, bağlayıcı yorum yapabilme yetkisine sahip bir organ bulunmadığına göre, üye devletlerin Birleşmiş Milletler Andlaşması ile üstlendikleri yükümleri serbestçe ve istedikleri gibi yorumluyabilme yetkilerini saklı tuttukları ileri sürülebilir. (106) Öte yandan, Kurulun kendisi de yaptığı yorumlarla bağlı değildir; daha sonra yapacağı farklı bir yorum ile önceki yorumlarını değiştirebilir (107)

Sonuç olarak, yüküm yorumlayan Genel Kurul tavsiyeleri bağlayıcı ve buyurucu güce sahip değildir.

B — Genel Kurulun Diğer Milletlerarası Teşkilâtlara Yöneltiği Kararlar :

Kurulun Devletlere yönelttiği kararların bağlayıcı olmadığını ve bunların tavsiyeden öteye ağırlık kazanamayacaklarını görmüş bulunuyoruz. Aynı şekilde, Kurulun başka milletlerarası teşkilâtlara yönelteceği kararlar da bağlayıcı olamazlar. Gerçekten, bütün milletlerarası teşkilâtların, kendilerine özgü milletlerarası kişilikleri vardır. Her milletlerarası teşkilât, diğer hukuk kişileri gibi, milletlerarası alanda kurucu andlaşması ile sınırlandırılmış olan bir egemenliğe sahiptir. Başka deyimle, Teşkilât - özel bir andlaşma dışında - başka bir milletlerarası kişinin iradesi ile bağlı değildir. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler çerçevesi ve kişiliği dışında kalan, diğer teşkilâtlar Genel Kurulun iradesi ile bağlı sayılamazlar. (108)

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 57 nci maddesi gereğince, Teşkilâta bağlanmış oldukları öngörülen İhtisas Müesseselerinin de durumu farklı değildir. (109) Adı geçen Teşekküller, Birleşmiş-

(105) F. A. Vallat, «The Competence of the United Nations General Assembly» *Recueil des Cours*, 1959, II, s. 211; A. J. P. Tammes, «Decisions of International Organs as a Source of International Law» *Recueil des Cours*, 1958, II, s. 338 - 339.

(106) Eagleton, *op. cit.*, s. 580, Bastid, *op. cit.*, s. 289.

(107) Waldock, *op. cit.*, s. 31.

(108) Virally, «La Valeur juridique des recommandations...» s. 93 vd., Fitzmaurice, *op. cit.*, s. 7.

(109) Andlaşmanın 57 nci maddesi uyarınca İhtisas Müesseseleri olarak kabul edilen teşekküller şunlardır : 1) Birleşmiş Milletler Eğitim, Kültür ve Bilim Teşkilâtı; 2) Dünya Sağlık Teşkilâtı; 3) Gıda ve Tarım Teşkilâtı; 4) Milletlerarası Ticaret Teşkilâtı; 5) Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası;

Milletler Andlaşmasından ayrı hükümetlerarası birtakım özel andlaşmalarla kurulmuş olup, Teşkilâta gene özel andlaşmalarla bağlanmışlardır. (110) Dolayısıyla, ayrı birer milletlerarası kişiliğe sahip bulunan İhtisas Müesseseleri, Kurulun kendilerine yöneltebileceği kararlar ile bağlı değildir. Bununla birlikte, Teşkilât ile İhtisas Müesseseleri arasında yapılan andlaşmalarda, Kurulun kararlarına özel bir ağırlık tanınacağı öngörülebilir. Nitekim, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı ile Birleşmiş Milletler Teşkilâtı arasında yapılan bir andlaşma gereğince, Kurul tavsiyelerinin, Havacılık Teşkilâtının yetkili organlarınca gözönünde tutulacağı belirtilmiştir. (111)

Sonuç olarak, Kurulun diğer milletlerarası teşkilâtlara yönelttiği kararlar ile, Devletlere yönelttiği kararları arasında bağlayıcılık yönünden fark yoktur. Her iki durumda da, yönelttikleri makamlar bakımından yüküm yaratmayan Kurul tavsiyeleri, ancak birer işbirliği aracı olarak tanımlanabilir. Bu çeşit tavsiyelerin uygulanması yöneltilen makamın isteğine bağlıdır.

C — Genel Kurul Kararları ve Milletlerarası Hukuk :

Çalışmamızın giriş kısmında Genel Kurul kararlarının kapsadıkları konular bakımından çeşitli olabileceklerini görmüştük. Gerçekten, kimi Kurul kararları, belirli Devletlerden belirli davranışları istemenin ötesinde, milletlerarası hukuk kurallarını kapsamakta ve bunlara çeşitli ağırlıklar tanıyarak Devletlere yöneltmektedir. Genel Kurul çalışmaları sırasında, Harb suçluları, İnsan Hakları, *Self-determination*, Nükleer silâhların yasaklanması, Doğal Kaynaklar üzerinde Egemenlik, Millileştirme, Uzayın hukukî statüsü, Müdahale gibi konularda genel normlar öngören kararlar almıştır. (112).

6) Milletlerarası Para Fonu; 7) Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı; 8) Milletlerarası Mülteciler Teşkilâtı; 9) Dünya Denizcilik İstişare Teşkilâtı; 10) Dünya Posta Birliği; 11) Milletlerarası Telekomünikasyon Birliği; 12) Dünya Meteoroloji Teşkilâtı; 13) Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı. Bkz : Meray, *Devletler Hukukuna Giriş*, c. II, s. 267 - 268.

(110) Bkz : Birleşmiş Milletler Andlaşması, 63 üncü maddesi.

(111) Virally, *op. cit.*, s. 93.

(112) Örneğin, 11 Aralık 1946 tarih ve 95 (I) sayılı «Nurenberg ilkelerini doğrulayan Karar»; 10 Aralık 1948 tarih ve 217 (III) sayılı «İnsan Hakları Evrensel Bildirisi»; 16 Aralık 1952 tarih ve 637 (VII) sayılı «Milletlerin Geleceklerini Kendilerinin Tayin Etmeleri Hakkında Karar»; 14 Aralık 1960 tarih ve 1514 (XV) sayılı «Sömürge Ülke ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesi Hakkında Bildiri»; 24 Kasım 1961 tarih ve 1653 (XVI) sayılı «Nük-

Adı geçen kararlar, *per se* bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksun olmakla birlikte, Milletlerarası Hukuku iki yönden etkilemektedir. Bu çeşit kararlar, Milletlerarası Hukukun oluşum sürecini etkiledikleri gibi, hukuk kurallarının belirtilmesinde de rol oynarlar.

1. Genel Kurul Kararları ve Milletlerarası Hukukun Oluşumu

Genellikle kabul edilen görüş uyarınca, Milletlerarası Hukukun oluşumu başlıca iki yoldan gerçekleşmektedir: Teamül ve Andlaşmalar. Başka deyimle, Milletlerarası Hukuk, milletlerarası kişiliği olan birimlerin, hukuk olarak kabul edilen bir uygulama sonunda, ya da andlaşmalar yapmak yolu ile yarattıkları teamüli ve ahdî normların tümüdür. (113)

Genel Kurul Kararlarının Milletlerarası Hukukun oluşum sürecinde iki türlü rol oynayabilecekleri düşünülebilir: Ya doğrudan doğruya hukuk yaratırlar ve dolayısıyla Milletlerarası Hukukun yeni bir kaynağını teşkil ederler; ya da hukuk yaratıcı niteliğe sahip olmamakla birlikte, bu hukukun oluşum sürecini etkileyen birtakım görevleri yerine getirirler.

a) Genel Kurul Kararları ve Milletlerarası Hukuk Kaynakları :

Yargıç Alvarez, Milletlerarası Adalet Divanınının 28 Mayıs 1951 tarihli istişarî mütalâasına eklediği şahsî mütalâada, Kurulun çok önemli bildirimler ve kararlar benimsediğini belirttikten sonra, adı geçen kararların henüz bağlayıcı güçleri olmamakla beraber, kamu oyunun desteğini kazandıkları takdirde bağlayıcı olabileceklerini ileri sürmüş ve Kurulun ileride gerçek bir milletlerarası yasama gücü olacağını yazmıştır. (114) Alvarez üç yıl sonra 1954 de, baş-

leer ve Termo-nükleer Silâhların Kullanmasının Yasaklanmasına İlişkin Bildiri»; 14 Aralık 1962 tarih ve 1803 (XVII) sayılı «Doğal Kaynaklar Üzerinde Egemenlik Hakkında Bildiri»; 13 Aralık 1963 tarih ve (XVIII) sayılı «Üzay Araştırmalarında ve Uzeyin Kullanımında Devletlerin Faaliyetlerini Yönetecek Hukuk İlkeleri Bildirisi»; 20 Kasım 1963 tarih ve 1904 (XVIII) sayılı «Her Türlü Irk Ayırımının Ortadan Kaldırılması Hakkında Bildiri», 21 Aralık 1965 tarih ve 2131 (XX) sayılı «Devletlerin Bağımsızlık ve Egemenliklerinin Korunmasına ve İçişlerine Müdahalenin Kabul Olunmazlığına İlişkin Bildiri».

(113) Schwarzenberger, *op. cit.*, s. 34; Hans Kelsen, *Principles of International Law*, 2. b., (edit. R. W. Tucker), Holt, Rinehart and Winston Inc., New York, 1966, s. 438; Charles Rousseau, *Droit International Public*, Sirey, Paris, 1953, s. 16.

(114) *Réserves à la Convention sur le Génocide, Avis consultatif du 28 mai 1951* : C. I. J. *Recueil 1951*, s. 52.

ka bir şahsî mütalâasında, bütün dünya uluslarının temsil edildikleri Genel Kurulun milletlerarası bir yasama organı durumuna girdiğini ve aldığı karar ve tavsiyelerin üye devletler için bağlayıcı sayılacağını belirtmiştir. (115) Kurul kararlarını Milletlerarası Hukukun bir kaynağı olarak sayan bu görüş yeni değildir. Gerçekten, ünlü Fransız hukukçusu Fauchille, Milletler Cemiyetinin kararları ile ilgili olarak, 1922 de şöyle yazmaktaydı : «Milletler Cemiyetinin kararları milletlerarası yükümler yaratan hukukî tasarruflardır, bu bakımdan milletlerarası pozitif hukukun özel bir kaynağını teşkil ederler.» (116) Çağdaş yazarlar arasında da bu görüşü destekleyen ve genel olarak milletlerarası teşkilâtların aldığı kararların, Milletlerarası Hukukun kaynağı olduklarını ileri sürenler vardır. (117).

Doktrinde beliren bu görüşün yanısıra, Birleşmiş Milletler uygulamasında özellikle gelişmekte olan ülkelerin temsilcileri, Genel Kurulun milletlerarası hukuk konularını ilgilendiren kararlarına hukuk - yaratıcı güç tanımışlar, başka deyimle bunların milletlerarası hukuk kaynağı olduklarını ileri sürmüşlerdir. (118) Adı ge-

- (115) *Effes des jugements du tribunal administratif des Nations Unies accordant indemnité, Avis consultatif du 13 juillet 1954*: C. I. J. Recueil 1954, s. 71.
- (116) Paul Fauchille, *Traité de Droit International Public*, c. I, Birinci kısım, Paris, 1922, s. 48. Oysa, Scelle bu görüşü paylaşmamakta ve Milletler Cemiyeti Meclisinin hiçbir şekilde, devletlerin üstünde milletlerarası bir parlamento niteliğine sahip olmadığını, dolayısıyla kararlarının bağlayıcı olamayacağı sonucuna varıyordu. Bkz : Georges Scelle, *Précis de Droit des Gens, Principes et systématique*, 2. kısım, Librairie du Recueil Sirey, Paris, 1934, s. 496 - 497. Scelle'in görüşünü destekleyen diğer yazarlar için bkz : H. A. Smith, «The Binding Force of League Resolutions» *B. Y. B. I. I.*, 1935, s. 157 - 159.
- (117) Bkz : Paul Reuter, «Organisations internationales et évolution du droit» *l'Evolution du Droit Public*, Sirey, Paris, 1956, s. 452 - 453; Tammes, *op. cit.*, s. 267 - 269. Öte yandan, Krylov ve Korovin gibi Sovyet hukukçuları da, Genel Kurul kararlarının, üye devletlerin bunları tanımaları ve uygulamaları şartı ile Milletlerarası hukukun önemli bir kaynağı olarak sayılabileceğini yazmışlardır. Bkz : Serge Krylov, «Les Notions Principales du Droit des Gens» *Recueil des Cours*, 1947, I, s. 443; J. F. Triska and R. M. Slusser, «Treaties and Other Sources of Order in International Relations : A Soviet View» *A. J. I. L.*, 1958, s. 710 - 711. Bununla birlikte, Sovyetlerin en son Milletlerarası Hukuk görüşünü yansıtan Tunkin, Kurul kararlarının doğrudan doğruya, milletlerarası hukuk kurallarını yaratamayacağını, başka deyimle, hukuk kaynağı olarak sayılamayacaklarını ileri sürmektedir. Bkz : G. I. Tunkin, *Droit International Public*, Pédone, Paris, 1965, s. 107.
- (118) Örneğin, Genel Kurulun 14 Aralık 1961 tarih ve 1803 (WVII) sayılı Doğal Kaynaklar Üzerinde Egemenliğe İlişkin Bildirisinin görüşülmesi sırasında, Suriye temsilcisi, adı geçen kararın gelişmekte olan ülkelerle, gelişmiş ül-

çen devletler, Milletlerarası Hukukta belirli bir değişimin savunucusudurlar. Bağımsızlıklarını yeni kazanan bu ülkeler, oluşumuna katılmadıkları belirli kuralların, çıkarlarına uygun bir biçimde gelişmesini dilemekte ve Milletlerarası Hukukun oluşum ve değişim yöntemlerini basitleştirmek ve kolaylaştırmak için Kurul kararlarına hukuk - yaratıcı nitelik tanımaktadırlar. (119)

Bu gelişme karşısında, Milletlerarası Hukukun şekli kaynaklarını gösteren, Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün 38 inci maddesinin kapsamı genişlemiş ve geleneksel kaynakların yanısıra, Genel Kurul kararları da yerlerini almışlar mıdır? Amerikan hukukçusu Lissitzyn'in milletlerarası hukukçulara, bu hukuk dalının kaynaklarını yeniden gözden geçirmeleri hakkındaki çağrısı geçerli midir? (120).

Kanımızca, Milletlerarası Hukukta «şekli kaynak» deyimine verilen anlam ne olursa olsun, Genel Kurulun Milletlerarası Hukuk normlarını taşıyan karar ve bildirimlerini, şekli kaynak olarak nitelemeğe imkân yoktur. Gerçekten, Milletlerarası Hukukun şekli kaynaklarını, birtakım hukuk normlarını bir anlatıma bağlayan, bunlara şekil ve hukuk olarak bağlayıcı güçlerini veren eylem ya da olaylar olarak tanımlarsak, (121) bağlayıcı güçten yoksun olan Kurul kararlarının, belirli durumlarda kapsıyabilecekleri milletlerarası hukuk kurallarına bağlayıcı bir şekil veremeyecekleri ortadadır. Kurul kararları, bu ilk anlamı ile Milletlerarası Hukukun

keler arasındaki ilişkileri düzenleyecek yeni bir hukukî temel yaratabileceğini söylemiştir. Bkz : Karol N. Gess, «Permanent Sovereignty over Natural Resources» *I. C. L. Q.*, 1964, s. 410. Devletlerarasında işbirliği ve dostane ilişkilere ait Milletlerarası hukuk ilkelerini inceleyen Özel Komitenin 1966 toplantısında, Yugoslavya, Venezüella, Cezayir, Arjantin, Burma, Kamerun, Şili, Gana, Hindistan, Kenya, Suriye vs. gibi ülkeler, Genel Kurulun 21 Aralık 1965 tarih ve 2131 (XX) sayılı Devletlerin Bağımsızlık ve Egemenliklerinin Korunmasına ve İçişlerine Müdahalenin Kabul Olunmazlığına dair Bildirinin, kesin bir Milletlerarası Hukuk ilkesini yarattığını belirtmişlerdir. Bkz : *Report of the 1966 Special Committee on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States*, A/6230, 27 Haziran 1966, s. 153.

- (119) J. Castaneda, «The Underdeveloped Nations and the development of International Law» *International Organization*, 1961, s. 42 - 44; G. Fisher, «La Souveraineté sur les Ressources Naturelles» *A. F. D. I.*, 1962, s. 518.
- (120) Bkz : Richard N. Swift (edit.), *Annual Review of United Nations Affairs, 1963 - 1964*, New York, 1965, s. 128.
- (121) Sir Gerald Fitzmaurice, «Some Problems Regarding the Formal Sources of International Law» *Symbolae Verzijl*, La Haye, 1958, s. 153 - 154.

şeklî kaynağı olamazlar. Öte yandan, şeklî kaynak deyimini, milletlerarası hukukun yaratılmasında kullanılan yöntem, ya da sürec olarak kabul edersek, (122) Kurulun bu çeşit kararlarını hukuk - yaratıcı olarak saymadıkça, bunlara şeklî kaynak niteliğini veremeyiz. Oysa, Kurul kararları çeşitli nedenlerle hukuk - yaratıcı değildir (123).

Gerek Birleşmiş Milletler Andlaşması hükümleri, gerekse San Francisco hazırlık çalışmalarında, Genel Kurula genel anlamda yasama görevi verilmediği gibi, hukuk - yaratıcı yetki de tanınmamıştır (124). Öte yandan, milletlerarası düzenin bugünkü durumunda, Milletlerarası Hukuk kurallarının oluşumunda ve değişiminde, Devletler yetkilerini saklı tutmaktadırlar. Kurula, kararlar yolu ile, pozitif hukuk yaratma ve değiştirme yetkilerinin tanınması, milletlerarası düzenin devrimci yollarla değiştirilmesi anlamına gelir (125).

Birleşmiş Milletler uygulamasında, üye devletlerin büyük çoğunluğu, Milletlerarası Hukuka ilişkin normları taşıyan söz konusu karar ve bildirimler hakkında görüşlerini ileri sürerken, bunların yeni hukuk normları yaratmayacaklarını açıkça belirtmişlerdir (126).

(122) H. W. Briggs, *The Law of Nations*, 2. b., New York, 1952, s. 44.

(123) K. Skubiszewski, «The General Assembly of the United Nations and its power to influence National Action» *Proceedings of the American Society of International Law*, 1964, s. 153 - 157; Max Sorensen, «Principes du Droit International Public» *Recueil des Cours*, 1960, II, s. 99.; Sloan, *op. cit.*, s. 24; Johnson, *op. cit.*, s. 116; Waldock, *op. cit.*, s. 31; Tunkin, *op. cit.*, s. 111.

(124) Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 13 nücü maddesi gereğince, Genel Kurula Milletlerarası Hukuka ilişkin olarak tanınan yetki, bu hukukun tedricî gelişimi ve kodifikasyonunu teşvik etmek için bağlayıcı gücü olmayan tavsiyelerde bulunmaktan ileri gitmemektedir. Adı geçen madde uyarınca, Milletlerarası hukukun tedricî gelişmesi ve kodifikasyonu eylemlerini doğrudan doğruya yürütecek ve bunları kabul edecek olan Devletlerdir. Genel Kurul bu konuda, Devletleri ancak teşvik edebilir. Öte yandan, Dumbarton Oaks ve San Francisco Konferanslarında, Genel Kurula, milletlerarası hukuk kurallarının yorumu ve değiştirilmesi konularında tavsiyelerde bulunabilme yetkisini öngören tasarılar ve Kurula bağlayıcı nitelikte milletlerarası hukuk kuralları koyma yetkisini veren Filipin teklifi reddedilmiştir. Bkz : Briggs, *The International Law Commission*, s. 3 - 5.

(125) Chaumont, *Les Organisations Internationales*, s. 125; Virally, «Droit international et Décolonisation devant les Nations Unies» *A. F. D. I.*, 1963, s. 535.

(126) Örneğin, Kurulun 14 Aralık 1962 tarih ve 1803 (XVII) sayılı, Doğal Kaynaklar Üzerinde Egemenliğe İlişkin Bildirisi görüşülürken Devletlerin büyük

Genel Kurulun Milletlerarası Hukuk kurallarını taşıyan karar ve bildirileri milletlerarası hukukun oluşumunda doğrudan doğruya yaratıcı rol oynamamakla birlikte, bu oluşumu etkilemektedir.

b) Genel Kurul kararlarının Milletlerarası Hukukun oluşumuna etkisi :

Kurul kararları Milletlerarası Hukukun oluşumunu iki biçimde etkilerler : Kodifikasyon ve tedricî geliştirmenin yönünü tesbit ve oluşum süreci içinde bir bağı, milletlerarası hukuk kurallarının kesin şekillerini almadan önce geçirdikleri aşamalardan birini teşkil ederler.

i) Tedricî geliştirme ve Kodifikasyonda Kılavuzluk :

Bilindiği üzere Birleşmiş Milletler Teşkilâtının, Milletlerarası Hukukun kodifikasyon ve tedricî geliştirilmesi alanlarında, önemli katkıları olmuş ve olmaktadır. Teşkilât, söz konusu eylemleri ya doğrudan doğruya kararlar, bildiriler ve sözleşme tasarılarını ortaya çıkarmakla, ya da dolaylı olarak Milletlerarası Hukuk Komisyonu kanalı bir gerçekleştirmektedir (127).

Kurul kararları ve bildirilerinin, Milletlerarası Hukukun kodifikasyonu ve tedricî gelişiminde ışık tutucu, yön verici nitelik taşıdıkları ve dolaylı olarak oluşumda kılavuz rolünü oynadıkları gerek doktrinde, gerekse uygulamada kabul edilmektedir. Nitekim, Kurulun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 (111) sayılı İnsan Hakları Evrensel Bildirisini değerlendiren yazarlar, adı geçen kararın «ışık tutucu, yol gösteren bir program niteliğinde olduğunu, ileriye dönük yön çizici değer taşıdığını yazmışlardır (128). Kurul bildirilerinin, üye devletler için bir direktif, milletlerarası hukukun genel kodifikasyonuna bir giriş, bir önsöz olduklarını (129) ve Devletlerin uygulamalarına bir yön vereceği belirtilmiş-

çoğunluğu adı geçen kararın hukuk yaratmadığını açıklamışlardır. Bkz : Gess, *op. cit.*, s. 409 - 411.

(127) Birleşmiş Milletlerin bu alandaki çalışmalarının değerlendirilmesi için bkz : Leo Gross, «The Nations and the Role of Law» *The United Nations in the Balance*, (edit. Padelford and Goodrich), F. A. Praeger, New York, 1965, s. 173 - 197.

(128) Bkz : R. Cassin, «La Déclaration universelle et la mise en oeuvre des Droits de l'Homme» *Recueil des Cours*, 1951, II, s. 292; Meray, *op. cit.*, s. 208; Gönlübol, *Turkish Participation in the United Nations, 1945 - 1954*, Ankara, 1963, s. 89.

(129) Bkz : Mahmut Belik, «Devletlerin Hak ve Vazifeleri üzerinde Beyanname Projesi» *I. H. F. M.*, 1952, s. 68.

tir (130). Genel Kurulun 13 Aralık 1963 tarih ve 1962 (XVIII) sayılı Uzay araştırmalarında ve Uzayın Kullanımında Devletlerin Faaliyetlerini Düzenleyen Bildirisi, «ayrıntılı hükümlerle doldurulacak ve geliştirilmesi gereken özel sorunların ve genel ilkelere siyasal çerçevesini sağlayan bir vasat» (131) ve karar-verme sürecini etkileyecek bir kılavuz olarak değerlendirilmiştir (132).

Doktrinde yer alan bu görüş, Birleşmiş Milletlerde çeşitli Genel Kurul bildirimleri üzerinde açıklamalarda bulunan, Devletler tarafından da doğrulanmıştır. Örneğin, Devletler arasında işbirliği ve dostane ilişkilere ilişkin milletlerarası hukuk ilkeleri hakkındaki 1966 Özel Komitede, Devletlerin Bağımsızlık ve Egemenliklerinin Korunmasına ve İçişlerine Müdahalenin Kabul Olunmazlığına ait 21 Aralık 1965 tarih ve 2131 (XX) sayılı Bildiri hakkında İsveç temsilcisi söz konusu kararın, «... sadece yol gösterici ve teşvik edici »olduğunu söylemiştir (133). Ayrıca, 1962 (XVIII) sayılı Uzaya ilişkin ilkeler Bildirisinin hukukî değeri, Birleşmiş Milletler Özel Uzay Komitesinin hukuk-alt Komitesinde 16 Nisan - 3 Mayıs 1963 tarihlerinde tartışılırken, Moğolistan temsilcisi Bildirinin Uzayın araştırılmasında ve kullanımında devletlere yön vereceğini; (134) Kanada temsilcisi Bildirinin yön göstermek amacı ile hazırlanması gerektiğini; (135) Japonya temsilcisi ise, sözkonusu Kurul kararının devletlere ışık tutacağını bildirmişti (136).

Milletlerarası Hukukun tedricî geliştirme ve kodifikasyonunda Devletlere yön gösteren ve kılavuzluk yapan Kurul kararları bu rollerini oynarken aynı zamanda, milletlerarası hukukun genel oluşum süreci içinde belirli bir aşama, ya da iki aşama arasında bir bağ görevini yerine getirirler.

ii) Oluşum süreci içinde bir aşama :

Genel olarak Milletlerarası Hukuk, Devletlerin bir yön etra-

(130) Rosalyn Higgins, *The Development of International Law through the political organs of the United Nations*, Oxford University Press, London, 1963, s. 4.

(131) F. B. Schick, «Problems of a Space Law in the United Nations» *I. C. L. Q.*, 1964, s. 973.

(132) O. Lissitzyn, *Annual Review of United Nations Affaires*, 1963 - 1964, s. 128.

(133) Bkz : *Report of the 1966 Special Committee...*, s. 158.

(134) A/AC. 105/C. 2/SR. 6., s. 3.

(135) A/AC. 105/C. 2/SR. 21, s. 8.

(136) A/AC. 105/C. 2/SR. 23, s. 4 - 5.

fında birleşen istekleri ve eylemlerinin adım adım gelişmesi ve belirlenmesi sonucunda ortaya çıkar. Milletlerarası Hukuk kuralları birdenbire vücut bulmazlar. Teamülî normlar, belirli davranışların, belirli bir süre tekrarlanması, ahdî kurallar ise, oluşumunu tamamlamış teamülî normların sözleşmeler durumuna sokulması, ya da yeterli sayıda özel andlaşmaların gene belirli bir süre boyunca birörnek kuralları taşımaları sonucunda ortaya çıkar. Başka deyimle, Milletlerarası Hukukun oluşumunda çeşitli aşamalar vardır.

Devletlerin, birtakım Milletlerarası Hukuk kurallarına ilişkin görüş ve kanılarını taşıyan Kurul kararları da, bu genel oluşum süreci içinde bir aşama, ya da iki aşama arasında bir bağ teşkil eder (137). Kurul kararları, hukuk - yaratıcı nitelikten yoksun oldukları için, söz konusu oluşumun son aşamasını teşkil edemezler. Ancak, taşıdıkları hukuk kurallarını -bunları kesin bir anlamı ve biçime bağlayarak pozitif hukukun içine sokacak olan- son aşamaya götüren bir araç, bir bağ görevini yerine getirirler.

Birleşmiş Milletlerdeki uygulama da, bu görüşü doğrular niteliktedir. Örneğin, Kurul, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisini kabul ettikten sonra 5 Şubat 1952 tarih ve 543 (VI) sayılı bir karar ile, aynı konuda devletler için kesin yükümler doğuran birtakım milletlerarası sözleşmelerin hazırlanmasını kararlaştırmıştır (138). 1963 tarihli Uzay Araştırmalarında ve Uzayın Kullanımında Devletlerin Faaliyetlerini Yönetecek Hukuk İlkele-ri Bildirisinin hazırlanması sırasında, uzun tartışmaların sonunda, önce bir Genel Kurul kararının benimsenmesi, sonra da Devletleri bağlayacak olan bir andlaşma yapılması uygun görülmüştü (139). Nitekim, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1966 yılında yaptığı 21 nci Dönem Toplantısında, Uzayın statüsüne ve faaliyetlerine ilişkin bir sözleşme üzerinde Uzay Komitesi çalışmalarını tamamlamış ve bütün Devletlerin imzalarına açılacak olan bir sözleşme tasarısı Genel Kurulun uygun bulmasına sunulmuştur (140).

(137) W. Friedmann, *The Changing Structure of International Law*, Columbia University Press, New York, 1964, s. 139; Tunkin, *op. cit.*, s. 160; Gross, *op. cit.*, s. 191.

(138) Leland Goodrich, *The United Nations*, s. 242; Clark M. Eichelberger, *UN the First Twenty Years*, New York, 1965, s. 75 - 80.

(139) Bkz: Seha L. Meray, *Uzay ve Milletlerarası Hukuk*, Ankara, 1964, s. 105.

(140) *The New York Times*, 9 Aralık 1966, *Le Monde*, 10 Aralık 1966.

Öte yandan, Kurul 20 Kasım 1963 tarih ve 1904 (XVIII) sayılı karar ile Her türlü Irk Ayrımının ortadan kaldırılmasına ilişkin Bildiriyi benimserken, aynı gün 1906 (XVIII) sayılı bir karar ile bu konuda bir sözleşme tasarısını hazırlanmasını öngörmekteydi (141). Daha sonra, Kurul 21 Aralık 1965 tarih ve 2106 (XX) sayılı bir karar ile Her Türlü Irk Ayrımının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin bir Sözleşmeyi tasvib etmiş ve bunu Devletlerin imza ve onaylarına açık tutmuştur (142).

Sözü edilen örnekler belirli Milletlerarası Hukuk konularında alınan Kurul kararlarının, aynı konularda yapılan milletlerarası sözleşmelere yol açan ve genel oluşum süreci içinde bir hazırlık aşamasını teşkil eden araçlar olduğunu göstermektedir. Devletler arasında işbirliği ve dostane ilişkilere ait hukuk ilkelere inceleleyen 1964 Özel Komitesinde, birtakım Devletler, Kurulun milletlerarası hukukun oluşumunu etkileyen bu tür kararların faydası üzerinde durmuşlardır (143). Bununla birlikte, kanımızca bu biçim genel bir değer yargısına varmadan önce birtakım durumları birbirinden ayırmak gerekir. Milletlerarası Hukuk kurallarının henüz gelişmemiş olduğu, el değmemiş alanlarda bu çeşit kararlar, Devletlerin isteklerini, beklediklerini ve gelişecek olan hukuk normlarına ne gibi bir yön verilmesini dilediklerini göstermesi bakımından gerçekten faydalıdır (144). Oysa, belirli birtakım kuralların bulunduğu ve yerleşmiş sayılan bir alanda alınacak Kurul kararlarının şu sakıncaları olabilir: Siyasal amaçlar ile hareket eden çoğunlukların katıldıkları kararlar, özellikle teamülî alanlarda, mevcut hukukun yanlış yansıtılmasına yol açabilirler. Öte yandan, yaygın olarak kabul edildiği sanılan belirli kuralların, Kurulda tartışılması ve belki de önemli sayıda Devletin bu kararlarda çekimser kalması, ya da olumsuz oy kullanması sonucunda, bazı alanlardaki kuralların otoritesi kırılmış ve güçten düşmüş olur.

(141) *Résolutions adoptées par l'Assemblée générale au cours de sa Dix-huitième Session, 17 Septembre - 17 décembre 1963, A/5515, s. 38 - 40.*

(142) *Résolutions adoptées par l'Assemblée générale au cours de sa Vingtième Session, 21 septembre - 22 décembre 1965, A/6014, s. 50 - 55.*

(143) *Rapport du Comité spécial des principes du droit international touchant les relations amicales et la coopération entre les Etats, A/5746, 27 Ekim 1964, s. 18.*

(144) Bkz : Myres S. McDougal, «Prospects for a Regime in Outer Space» *Law and Politics in Space*, (edit. Maxwell Cohen), McGill University Press, Montreal, 1964, s. 115.

Bu bakımdan, Milletlerarası Hukuku ilgilendiren tüm Kurul kararlarını kısa bir sürede milletlerarası sözleşmeye götürebilecek bir aşama olarak saymamak gerekir. Bu çeşit kararların gerçek bir aşama olarak sayılabilmesi için, geniş bir çoğunluk tarafından kabul edilmesi zorunludur. Oylama sırasında yaygın bir görüş birliğini yansıtmayan karar, sonradan yapılacak bir sözleşme için uygun bir dayanak teşkil edemez. Sovyet hukukçusu Tunkin, bu çeşit kararların etkili olabilmelerini Doğu ve Batı bloklarına mensup Devletlerin oylarını toplamalarına bağlamaktadır (145). Bu görüş doğru olmakla birlikte, yeterli değildir. Gerçekten, bugün milletlerarası Hukukun çeşitli konularında beliren görüş ayrılıkları, gelişmiş uluslarla bağımsızlıklarını yeni kazanmış bulunan ve geliştirmekte olan ulusların çıkar çatışmasına dayanmaktadır (146). Bu yüzden, aşama görevini yerine getirecek olan kararların, yalnız Doğu ve Batı Bloku Devletlerinin oylarını değil, aslında bu yeni grubun da oylarını toplaması elzemdir. Yüzyıllar boyunca Milletlerarası Hukukun oluşum süreci dışında kalmış olan bu Devletlerin, yeni yöntemler ile bu oluşumu etkileyebilmeleri, ortak noktalarda görüş birliğinin sağlanmasını kolaylaştıracak yollardan biridir.

Doğrudan doğruya hukuk-yaratıcı niteliğe sahip olmayan Kurul kararları, Milletlerarası Hukukun oluşumunu etkileyebilme yeteneklerinin yanısıra, belirli konulardaki hukuk kurallarını açıklamaları bakımından, Milletlerarası Hukukun tesbit edilmesinde başvurulabilecek yardımcı araçlardan biridir.

2. Genel Kurul Kararları ve Milletlerarası Hukukun tesbit edilmesi :

Milletlerarası Adalet Divanı Statüsününün 38 inci maddesinin 1 inci fıkrasında, Divanın «kendisine havale edilen uyuşmazlıkları devletlerarası hukukuna uygun olarak» çözmesi için başvuracağı unsurlar sayılırken, «hukuk kaidelerinin tayininde yardımcı vasıta olarak adli kararlar ile muhtelif milletlerin en yetkili müelliflerinin doktrinleri» ne yer verilmiştir. Şeklî kaynak terimi Milletlerarası Hukukun bir yaratılış yöntemi, ya da belirli kuralları bir anlatıma, bir biçime bağlayan şeyler olarak kabul edildiği için, 38 inci maddede öngörülen hukuk kurallarının tesbit edil-

(145) Tunkin, *op. cit.*, s. 109.

(146) Rosalyn Higgins, *Conflict of Interests, International Law in a Divided World*, The Bodley Head, London, 1965, s. 47 - 99; O. J. Lissitzyn, «International Law in a divided world» *International Conciliation*, March 1963, s. 37 - 62.

mesindeki yardımcı vasıtaları milletlerarası hukukun şekli kaynağı olarak saymamak gerekir.

Milletlerarası Hukuk kurallarını açıklayan Genel Kurul kararlarını inceleyen yazarların büyük çoğunluğu, bunların şekli kaynak olmadıklarını belirttikten sonra, 38 inci maddede yer alan hukuk tesbit edici yardımcı vasıta kategorisine başvurmuşlardır. Nitekim, bu yazarlara göre, geniş bir çoğunluğun belirli kurallar üzerindeki görüş birliğini yansıtan Kurul kararları, Milletlerarası Hukuku uygulayacak olan makamların kullanabileceği, hukuk tesbit edici yardımcı vasıtalarından, başka deyimle hukuk belirten çeşitli kanıtlardan biridir (147).

Öte yandan, iki ayrı ulusal mahkeme verdikleri kararlarda, Genel Kurulun 21 Aralık 1952 tarih ve 626 (VII) sayılı, Doğal Kaynakları ve Zenginlikleri Serbestçe İşletme Hakkına İlişkin Kararı, (148) uyguladıkları ilkelere dayanak olarak anmışlardır. Roma Hukuk Mahkemesi, 13 Eylül 1952 tarihli kararında *inter alia*, İran hükümeti tarafından yürürlüğe konan millileştirme kanunlarının hukuka aykırı olup olmadığını incelemiş ve 626 (VII) sayılı Kurul kararının bu tasarrufların zımnen geçerliliğini teyid ettiğini, dolayısıyla adı geçen yabancı kanunların İtalya'da da uygulanabileceğini belirtmiştir (149). Tokyo Bölge Mahkemesi ise, 1953 yılında verdiği bir kararında, İran millileştirme kanunlarının hukuka aykırılığını reddetmiş ve bu kanunların, Kurulun söz konusu kararına uygun olarak çıkarıldığını ileri sürmüştür (150). Japon ve İtalyan mahkemelerinin kararları, Genel Kurul kararlarının genel olarak mahkemeler önünde Milletlerarası Hukukun kanıtları gibi ileri sürülebileceklerini doğrulamaktadır.

Genel Kurul kararlarının 38 inci maddede öngörülen hukuk tesbit edici yardımcı vasıtalar kategorisi içinde sayılabilmesi, bu yöndeki bir uygulamanın gelişmesine ve yaygınlaşmasına bağlı-

(147) Bkz : Sloan, *op. cit.*, s. 24; Johnson, *op. cit.*, s. 117 - 118; Sorensen, *op. cit.*, s. 99; Skusiszewski, *op. cit.*, s. 157; James N. Hyde, «Permanent Sovereignty over Natural Wealth and Resources» *A. J. I. L.*, 1956, s. 854; Friedmann, *op. cit.*, s. 139; Bu konuda geniş bilgi için bkz : Asamoah, *op. cit.*, s. 46 - 62.

(148) Kararın metni için bkz : *Résolutions adoptées par l'Assemblée générale à sa Septième session pendant la période du 14 octobre au 21 décembre 1952*, A/ 2361, s. 18.

(149) Lauterpacht, *International Law Reports*, 1955, s. 23 vd.

(150) *Ibid.*, 1953, s. 305 vd.

dır. Bununla birlikte, kararların yardımcı vasıta olarak kullanılması bazı güçlükler ile karşılaşmaktadır.

Önce, şu iki durumun ayırdedilmesi gerekir : Kurul kararları, esasen bağlayıcılığı tartışılmayan yerleşmiş Milletlerarası Hukuk kurallarını açıklayabileceği gibi, tartışılan, yerleşmemiş ve oluşumu devam eden kuralları da benimsiyerek yürürlükteki hukuk ilkeleri gibi ilân edebilir.

Birinci durumda, bağlayıcı niteliği Devletler tarafından kabul edilmiş bulunan yerleşmiş hukuk kurallarını ilân eden bildiri, ya da kararların hukuk tesbit edici yardımcı vasıta olarak kullanılması güçlük yaratmaz. Gerçekten, bu tür kararların kapsadıkları kuralların, daha güçlü kanıtlarını yerine göre andlaşmalarda, ya da Devletlerin uygulamasında bulmak mümkündür. Oysa ikinci durumda, Kurul kararlarının değindiği kurallar, Milletlerarası Hukukun yerleşmemiş, oluşum halindeki bir alanını ilgilendirmektedir. Burada söz konusu olan oluşum halindeki teamülî kurallardır. Teamülî kuralların varlığını ispatlamak, genellikle kabul edildiği üzere son derece güç ve nazik bir işlemdir. Daha güçlü kanıtların bulunmadığı bir alanda Kurul kararlarının milletlerarası teamülün maddî ve psikolojik unsurlarını ispatlayabilecekleri şüphelidir (151).

Kurulun yerleşmemiş alanlarda aldığı karar veya bildirileri Devletlerin belirli kurallar hakkındaki görüşlerini yansıtmaları bakımından milletlerarası teamülün ancak psikolojik unsurunu gösterebilir. Nitekim, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının Hukuk İşleri Dairesinin 1962 tarihli bir muhtırasında, Kurul bildirilerinin yürürlükteki hukuku yansıtabilmeleri için Devletlerin uygulamaları ile doğrulanmaları gerektiği belirtilmiştir (152). Başka deyimle, teamülün maddi unsurunu, kararların dışında, Devletlerin,

(151) Aksi görüş için bkz : Ivan S. Kerno, «International Law and International Organization : Prospects for the Future» *Proceedings of the American Society of International Law*, 1952, s. 13. Yazara göre, milletlerarası teşkilâtların kararları, milletlerarası teamülün gelişmesi hakkında kolaylıkla başvurulabilecek tanıtılma araçlarıdır. Öte yandan, 1962 (XVIII) sayılı Uzay ilkeleri Bildirisinin hazırlık çalışmaları sırasında, Avustralya temsilcisi, Kurul kararlarının değerli birer milletlerarası teamül beyyinesi olabileceklerini ileri sürmüştü. Bkz : Meray, *Uzay ve Milletlerarası Hukuk*, s. 104.

(152) Eichelberger, *op. cit.*, s. 73.

üzerinde görüşlerini açıkladıkları ilke ve kurallara ilişkin uygulamalarında aramak gerekecektir (153).

Öte yandan, Kurul kararlarının aslında, psikolojik unsurun kanıtı olarak sayılabilecekleri de tartışma götürür. Gerçekten, Milletlerarası teamülün şartlarından biri olan psikolojik unsur (*opinio juris sive necessitates*) uygulanan kuralların hukuk bakımından zorunlu olduğuna dair bir inançtır. Oysa, Genel Kurulda Devletler oy kullanırken, hukukî inançlar ile değil, siyasal verilerin etkisi altında hareket etmektedirler. Bu bakımdan, Devletlerin Kurul kararlarında beliren görüşleri gerçek hukukî inançları ile bağdaşmayabilir (154). Ayrıca, niteliğe ilişkin bu sorunun yanında nicelik ile ilgili birtakım güçlükler de vardır. Örneğin, geçerli bir kollektif inancın ortaya çıkabilmesi için, tek bir karar yeterli midir? Yeterli değilse aynı görüşü yansıtan kaç karar gerekir? Karar lehinde kaç Devletin oy kullanmış olması gerekir?

Sonuç olarak, Kurul kararlarının, ihtiyat ile kullanılmalari ve özellikle yerleşmemiş, oluşumu devam eden alanlarda daha güçlü kanıtlarla desteklenmeleri şartı ile hukuk tesbit edici yardımcı vasıta olarak kullanılabilecekleri ileri sürülebilir.

SONUÇ :

Genel Kurul kararlarını hukuk yönünden değerlendirmeye çalışırken, araştırmalarımızı, bu kararların bağlayıcı gücü ve Milletlerarası Hukuk üzerindeki etkisi etrafında topladık. Kesin bir nitelik taşımamakla birlikte, varılan sonuçlar şunlardır :

1. Genel Kurulun, Teşkilâtın iç düzenine ilişkin belirli işlemleri yerine getirirken aldığı kararları bağlayıcı ve buyurucu niteliktedir. Başka deyimle, adı geçen kararlar uyulması zorunlu, yüküm yaratıcı tasarruflardır. Bu çeşit kararların bağlayıcı gücü, Teşkilâtın işlemesi ve görevlerini yerine getirilebilmesi için sahip olduğu asgari yetkilerin kapsamına girmektedir.

(153) Burada İngiliz hukukçusu Bin Cheng'in aksi yönde ileri sürdüğü bir görüşe değineceğiz. Cheng'e göre, Milletlerarası Hukuka ilişkin kararlar milletlerarası teamülün psikolojik unsurunu yani *opinio juris* i gösterirler ve bunların ayrıca uygulama ile doğrulanmalarına ihtiyaç yoktur. Çünkü, *opinio juris* tek başına teamül demektir. «Where there is *opinio juris*, there is a rule of international customary law.» Bin Cheng, «United Nations Resolutions on Outer Space : Instant International Customary Law?» *The Indian Journal of International Law*, 1965, Vol. 5, s. 36.

(154) Higgins, *The Development of International Law...*, s. 6.

2. Genel Kurulun, yetkileri ve görevlerinin özellikleri bakımından Teşkilâtın genel yapısı çerçevesinde üst-alt (hiyerarşik) düzeni içinde sayılmayan Güvenlik Meclisi ile Milletlerarası Adalet Divanı dışındaki diğer Teşkilât -içi organlara yönelttiği kararlar bağlayıcı ve buyurucudur. Nitekim, Genel Kurula karşı bağımlı birer organ durumunda olan Ekonomik ve Sosyal Meclis, Vesayet Meclisi ile Sekreterlik, Kurulun kendilerine yönelteceği kararlara uymak zorundadırlar. Ayrıca, Genel Kurulun Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 22 nci maddesi gereğince kurabileceği alt-organlara yönelteceği kararlar da bağlayıcıdır.

3. Teşkilâtın iç düzeni ve iç işleyişine ilişkin konular dışında, Devletlere yöneltilen (başka deyimle Teşkilât dışına yöneltilen) Genel Kurul kararları bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksundur. Yöneltildikleri Devletler için yüküm yaratmayan bu çeşit kararlar, alışılmış anlamı ile birer «tavsiye» niteliğindedir. Devletler, Genel Kurulun tavsiyeleri karşısında hareket özgürlüklerini saklı tutmaktadırlar. Adı geçen tavsiyeler dolaylı yollardan da bağlayıcılık kazanamazlar; bu bakımdan, örneğin, gider yükleyen tavsiyeler ile belirli yükümlerin yorumunu yapan tavsiyeler bağlayıcı güce sahip değildir. Bununla birlikte, Devletler Genel Kurulun tavsiyelerine uyacaklarını, *a priori*, ya da *a posteriori* irade açıklamaları ile kabul edebilirler.

4. Genel Kurulun diğer milletlerarası teşkilâtlara yönelttiği kararları da bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksundur. Kendilerine özgü milletlerarası kişilikleri olan bu teşkilâtlar, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile yapabilecekleri andlaşmalarda öngörülebi-lecek özel durumların dışında, Genel Kurulun kararlarına uyup uymamakta serbesttirler.

5. Bağlayıcı ve buyurucu güçten yoksun olan Teşkilât dışına yöneltilen Genel Kurul kararları belirli ölçüler içinde Milletlerarası Hukuku etkiler. Hukuk - yaratıcı niteliği olmayan Genel Kurul kararları, Milletlerarası Hukukun şekli kaynaklarından biri olarak sayılamazlar. Bu yüzden, Kurul kararları Milletlerarası Hukukun oluşumunda doğrudan doğruya yaratıcı bir rol oynamamakla birlikte, bir yandan tedrici geliştirme ve kodifikasyonda kılavuzluk, öte yandan oluşum sürecinde bir aşama, ya da bağ olma görevlerini yerine getirmektedirler.

6. Milletlerarası Hukuku ilgilendiren çeşitli konularda Devletlerin görüşlerini yansıtan Genel Kurul kararları, daha güçlü

kanıtlar, ile desteklenmeleri ve ihtiyat ile kullanılmaları şartı ile, Milletlerarası Hukukun tesbit edilmesinde, Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün 38/1, d maddesi anlamında yardımcı vasıta rolünü oynayabilirler. Oluşumu devam eden teamülî kurallar üzerinde Devletlerin görüşlerini taşıyan Genel Kurul tavsiyelerine, hukuk tesbit edici yardımcı vasıta olarak başvurulduğunda, söz konusu görüşlerin Devletlerin uygulamaları ile doğrulanması gerekir.